

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Bakalářská práce

Jan Vostrčil

Komunistická strana Československa na cestě do ilegality

Communist Party of Czechoslovakia on the road to the illegality

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Makově, dne 30. června 2016

Jan Vostrčil

Poděkování:

Chtěl bych poděkovat vedoucímu moji bakalářské práce, prof. Mgr. Vratislavu Doubkovi, Ph.D., za vedení, podnětné rady a odborné připomínky. Dále bych chtěl poděkovat mé rodině za trpělivost a klid, který mi poskytly při psaní bakalářské práce.

Abstrakt:

Bakalářské práce pojednává o možnostech ilegální práce KSČ a její prezentace na příkladech ilegální práce zahraničních komunistických stran v legálním rudém tisku od konce dvacátých let až po konečné období legality KSČ během tzv. „druhé republiky“. Samotná práce je rozdělena na tři tematické bloky. První blok se zabývá kontextem v podobě vývoje stranického systému od konce 20. let do konce první republiky, dále právním rámcem pro ochranu republiky a definicí pojmu anti-systémovosti. Druhá část již je věnována historickému vývoji, kterým KSČ prošla od bolševizace strany až k událostem, jimiž strana prošla během roku 1933.

Třetí část již je věnována analýze možností ilegální práce za pomoci komparace. Fakticky jde o analyzování tehdejšího oficiálního stranického tisku, kde mohly vycházet články o činnosti ilegálních zahraničních stran. Tyto články mohly posléze sloužit jako vzory pro domácí ilegální práci. Tento fakt je zkoumán ve druhé části analýzy. Práce se také částečně dotýká otázky vlivu Kominterny na organizaci těchto činností. Za pomoci komparace metod ilegálních komunistických stran a skutečně prováděných akcí KSČ se budu snažit nalézt vhodnost využití těchto metod pro československé prostředí. Jako zdroje budou použity články oficiálních komunistických tiskovin (*Rudé právo*, *Rudý prapor*, *Pochodeň atd.*). Druhou část zdrojů tvoří archivní záznamy, podle kterých lze potvrdit možnosti užití těchto ilegálních metod práce.

V samotné analýze se mi podařilo dojít k závěru, že zahraniční vzory, které mohli lidé nalézt v oficiálních tiskovinách, mohli využívat i v reálných podmínkách meziválečného Československa. Potvrdilo se tedy, že členové a přívrženci KSČ byli schopni používat stejné metody ilegální práce v situaci, které jsou jim v tisku prezentovány jako ilegální, ale potencionálně použitelné. V bodu vlivu Kominterny je jasné, že vliv byl silný, zejména v otázkách spojených s organizačními a ideologickými záležitostmi. Jistý vliv však můžeme nalézt i ve věcech organizace ilegální práce v podobě "sovětských poradců".

Klíčová slova:

Kominternu, Komunistická strana Československa, meziválečné Československo, podzemí, Sovětský svaz, zmocňovací zákony

Abstract:

Bachelor thesis discusses the possibilities of underground work of the Communist Party of Czechoslovakia (KSČ) and their presentation on examples of an illegal work of the foreign Communist Parties in the legal Czechoslovakian red newspapers since the late 1920s through to the final period of the legality of the Communist Party during the "Second Republic". The paper is divided into three thematic blocks. The first section deals with the context in the form of development of the party system since the late 1920s to the end of the First Republic, also the legal framework for the protection of the republic and the definition of anti-systemness. The second part depicts the history of the KSČ during late 1920s and early 1930s.

The third part is already devoted to analyzing the possibility of illegal work by means of comparison. In fact in terms of analyzing the official party press, which could be based on articles on the activities of illegal foreign parties. These articles could eventually serve as models for the domestic illegal work. This fact is examined in the second part of the analysis. Work is also partly concerns the question of the influence of the Comintern on the organization of these activities. With the help of comparison of methods illegal Communist parties and actually performed actions of the Communist Party, I will try to find the suitability of these methods for the Czechoslovak environment. As sources are used articles of the official Communist prints (*Rudé právo*, *Rudý prapor*, *Pochodeň* etc.). The second part of sources are archival records which I will use to validate the use of these illegal methods of work in the Czechoslovakia.

The analysis itself, I concluded that the foreign models that people could found in the official publications, are suitable for the using in real terms interwar Czechoslovakia. It is therefore confirmed that the Party members were able to use the same methods illegal work situations which they are presented in the press as illegal, but potentially useful. The point of the influence of the Comintern, it is clear that the influence was strong, particularly on issues related to organizational and ideological issues. Some influence, however, can also be observed in cases of organization of illegal methods as "Soviet advisers".

Keywords:

Comintern, Communist Party of Czechoslovakia, interwar Czechoslovakia, underground, the Soviet Union, Enabling Acts

Rejstřík zkratk:

ČSR – Československá republika

KI – Komunistická internacionála

Komsomol – Komunistický svaz mládeže

KSB – Komunistická strana Bulharska

KSČ – Komunistická strana Československa

KSI – Komunistická strana Itálie

KSK – Komunistická strana Kuby

KSN – Komunistická strana Německa

KSP – Komunistická strana Polska

KSR – Komunistická strana Rakouska

KSRu – Komunistická strana Rumunska

KSŠ – Komunistická strana Španělska

NS – Národní shromáždění

SSSR – Svaz sovětských svazových republik

TGM – Tomáš Garrigue Masaryk

VŘSR – Velká říjnová revoluce

ÚV - Ústřední výbor

VSZ – Vrchní státní zastupitelství

Obsah

1. Úvod	8
2. Konec „zlatého období“ československé demokracie	13
2.1. Vývoj stranického systému od konce 20. let v Československu	13
2.1.1. Pojem anti-systémovosti	15
2.2. Právní rámec na obranu republiky	17
2.2.1 Zákon o zastavování činnosti a o rozpouštění politických stran	19
3. Cesta na okraj propasti	21
3.1. Bolševizace KSČ a její následky	21
3.2. Nakročení nad propast	22
3.2.2. Schvalování zákona o politických stranách	23
3.3. Shrnutí	25
4. Legální způsoby prezentace ilegální práce a zacílení na vhodné skupiny osob	26
4.1. Zásady práce v ilegalitě	26
4.2. První kroky k prohloubení příprav na ilegální práci	27
4.3. Teoretické vymezení ilegálních metod podle mezinárodních vzorů	28
4.3.1. „Soft“ metody	28
4.3.2. „Hard“ metody	30
4.3.3. Specifické metody ilegální činnosti	32
4.4. Cílové skupiny komunistické aktivizační propagandy	33
5. Analýza způsobů ilegální práce KSČ v ČSR	35
5.1. „Soft“ metody	35
5.2. „Hard“ metody	37
5.3. Analýza zaměření na cílové skupiny	37
5.4. Vliv Kominterny na semilegální a ilegální metody KSČ	38
5.5. Shrnutí	39
6. Závěr	42
7. Zdroje	44

1. Úvod

Jak již samo téma trochu napovídá, tak se ve své bakalářské práci budu zabývat politikou KSČ v oblasti informování svého členstva a podporovatelů v možnosti ilegální práce.

Toto téma jsem si vybral, protože mi přišlo velmi zajímavé a na druhé straně nepříliš probádané. Ve většině publikací, které jsem na toto téma četl, byla této části práce KSČ věnována spíše okrajová pozice. Přitom se dle mého názoru jedná o téma, jenž je velmi zajímavé na zpracování. Jednak z důvodu pozice KSČ vůči tehdejšímu politickému uspořádání a za druhé z faktu, že v širším měřítku lze tuto činnost volně propojit s protektorátním komunistickým odbojem.

V mé práci se zaměřuji právě na pozici KSČ vůči demokratickému uspořádání ČSR. Za přelomový považuji rok 1929. K tomu mně vedou primárně dva význačné faktory: hospodářská krize počínající rokem 1929, a shodou okolností došlo ve stejném roce k bolševizaci KSČ. Tato koincidence vytváří ideální podmínky pro zaměření moji práce. Radikalizovaná KSČ a stupňující se hospodářské potíže ČSR přivedly oba tyto subjekty na třecí plochy, které nutně musely vést k vzájemným střetům. Symbolickým vrcholem tohoto oboustranného napětí je dle mého názoru rok 1933. V tomto roce se KSČ ocitá v situaci, kdy musí čelit samotné hrozbě ztráty své legálnosti. Touto hrozbou je zmocňovací zákon č. 201/1933 Sb. z. a n. o rušení a rozpouštění politických stran vládou bez možnosti obrátit se s odvoláním k soudu, který byl přijat spolu s hospodářskými zmocňovacími zákony.

Tato situace slouží jako varovný signál vedoucí k větší obezřetnosti, co se týče otevřené kritičnosti vůči systému. Také to stranu podněcuje k posílení připravenosti pro činnost směrem do ilegality, protože legalita strany od tohoto roku není plně zaručena.

Tento krátký úvod do toho, co mne vedlo k volbě tohoto tématu, nyní doplním vymezením cílů mé bakalářské práce. První vědeckou otázkou je, jak je KSČ schopna využívat legálních kanálů komunikace k informování o ilegálních způsobech práce? První hypotézou (H1) je, že KSČ je schopna využívat svých legálních tiskovin k informování o ilegálních možnostech práce. Jako vzor ji poslouží činnost zahraničních komunistických stran, které jsou nuceny působit v ilegalitě. K této hypotéze mně vede domněnka podložená faktem, že v období třicátých let byla KSČ jedinou legálně fungující komunistickou stranou ve Střední Evropě. Z tohoto důvodu neměla primárně potřebu provádět propagandu ilegálními prostředky. Tudiž mohla v rudém tisku legálně publikovat články sloužící jako návody k ilegální činnosti. Ze

zpráv VSZ o provinění proti zákonu na ochranu republiky lze posléze potvrdit, že dané způsoby práce jsou užívány i v reáliích Československa.

Druhou výzkumnou otázkou je, jak byla výše zmíněná metodika ovlivňována a řízena z moskevské komunistické centrály? Druhou hypotézou (H2) je, že lze nalézt znaky toho, že alespoň některé činnosti byly řízeny skrze moskevské ústředí. Tato pomoc bude převládat zejména u těch metod, které jsou organizačně na vyšší úrovni náročnosti. Lze předpokládat, že metody jako tvorba ilegálních letáků či tiskovin nemusí být koordinována z Moskvy, avšak metody jako příprava na záškodnické či partyzánské akce již nelze provádět bez pomoci zkušenějších kolegů ze zahraničí.

Co se týče dosavadního vědeckého výzkumu na obdobná témata, tak ten lze rozdělit na dvě roviny podle rozsáhlosti tématu, kterým se zabývají. Na nejvyšším stupni jsou knihy obecně věnované KSČ jako například *Communist strategy and tactics in Czechoslovakia, 1918-48* od P. Zinnera, *Zealots and Rebels: a history of the Communist Party of Czechoslovakia* od Z. Sudy, *15.5.1921 - založení KSČ : ve službách Kominterny* od M. Nechvátala či *Dějiny Komunistické strany Československa : od počátků do převzetí moci* od J. Rupnika. Všechny tyto knihy se vesměs zabývají dějinami KSČ či komunistických proudů v sociální demokracii mezi roky 1918 a 1948. Od těchto knih se dle mého názoru ani neočekává, že by se měly příliš zabývat takto partikulárními tématy jako je mnou zvolené téma. Z toho je zřejmé, že tomuto tématu není věnována přílišná pozornost.

Na nižší rovině se již nacházejí studie tematicky více zaměřené a také bližší mému tématu. Zde se jedná zejména o jednotlivé příspěvky ve sborníku *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu* od Zdeňka Kárníka a spol.. Zejména kapitola *Revoluce nebo spolupráce?: KSČ a otázka sjednocení levice před VII. kongresem Kominterny 1934 - 1935* od Vítězslava Sommera lze považovat za velmi dobrý příspěvek zabývající se podobným tématem. Jeho zaměření je však více na ideologickou nebo organizační stránku, i když určitá část kapitoly je věnována i nedostatkům práce v ilegalitě, kterými strana v tomto období trpěla. Druhou vědeckou prací tematicky podobnou je *Boj KSČ na Plzeňsku 1935-1938* od J. Páva. Tato kniha se částečně zabývá šířením ilegálního tisku v podnicích z důvodu zákazu legálního šíření, avšak hlavním těžištěm knihy je otázka lidové fronty a s ní spojeného pokusu o společný postup levicových odborů v hospodářských, ale i politických (obrana republiky před nacismem) otázkách. Problémem této knihy je její přílišná

ideologická zabarvenost, jelikož kniha byla vydána v roce 1977. Toto knihu částečně znehodnocuje. Avšak při odmyšlení "ideologické omáčky", v níž jinak vcelku zajímavá data plují, lze tuto knihu považovat za užitečný příspěvek k tématu používání taktiky lidové fronty na nižších stranických úrovních.

Jak je možné vidět z toho přehledu, tak dosavadní vědecký výzkum na toto téma není příliš hojný. Ve více pracích sice lze nalézt určité odkazy k ilegální, avšak systematicky mu není přímo věnována žádná. Myslím si, že je to zejména z důvodu zaměření se na takové vědecké otázky, které lze posléze uplatnit v návaznosti na dění po roce 1945. Zdá se mi, že mnou vybrané téma je často opomíjeno i s přihlédnutím k dění po VII. kongresu KI, od kdy došlo k prosazování smířlivější politiky vůči ČSR, viz taktika lidové fronty.

Zdroje

Jako základní zdroje pro moji bakalářskou práci mi poslouží zejména primární zdroje. Jednak se bude jednat o legálně a plošně vydávané novinové tituly v české jazykové mutaci, jmenovitě *Rudé právo*, *Rudý večerník*, *Rudý prapor* a *Haló noviny*. Také budu využívat regionální noviny, které byly vydávány v jednotlivých oblastech, zde se jedná o *Pochodeň* a *Rudý prapor* pro region Východních Čech. Budou použity i články z *Rozsévačky* a *Tvorby*, které lze vnímat jako časopisy zaměřené na určitou cílovou skupinu, která bude odlišná od cílové skupiny předchozích tiskovin. Dalšími zdroji budou archivní fondy Národního archivu. Ty se dají rozdělit na dvě skupiny, jednak na ty primárně zaměřené na KSČ. To je fond KSČ - Ústřední výbor 1921-1945, Praha. Druhou skupinu fondů tvoří zprávy a zabavené materiály z fondu Vrchní státní zastupitelství Praha - část 1918-1948.

Dále využiji stenoprotokolů ze zasedání prvorepublikového Národního shromáždění, zejména z období, kdy docházelo k hlasování o zmocňovacích zákonech.

Také využiji sekundární literaturu, která se již určitým způsobem zabývá tematikou meziválečné KSČ či Kominterny. Zaprvé se bude jednat o výběr z dokumentů vydaných, buďto KSČ nebo Kominternou. Mezi tyto knihy bych zařadil: *Dokumenty k dějinám Komunistické strany Československa* od Jana Merkvarta a Dany Musilové a *The Communist International 1919-1943: documents: three volumes* vybraný a editovaný Jane Degrasovou.

Druhou část literatury budou tvořit knihy, které se již věnují a určitým způsobem zpracovávají téma meziválečné KSČ. Ty budou sloužit pouze k účelu bližšího přiblížení a

lepšímu vysvětlení určitých kroků KSČ a kontextu, ve kterém se dějí. Mezi tyto knihy bych zařadil: sborník *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu* od Zdeňka Kárníka a spol., *Communist strategy and tactics in Czechoslovakia, 1918-48* od Paula Zinnera a *Zealots and Rebels: a history of the Communist Party of Czechoslovakia* od Zdeňka Sudy.

Struktura

Samotná práce bude rozdělena na tři bloky. První blok se bude věnovat obecné situaci československé demokracie od konce 20. let. Bude v něm rozebrán tehdejší stranický systém, dále právní rámec na ochranu republiky, a také probrán termín „autoritativní demokracie“ a s ním spojené zmocňovací zákony.

Jako spojovací mezičlánek mezi částí věnovanou teoretickému vymezení zákonů a termínů spojených se stranickým systémem a následující analytickou částí, zde bude vložena kapitola o cestě KSČ do situace, které musela čelit v roce 1933. Jednak cesta od roku 1929, kdy propukla hospodářská krize a zároveň došlo k bolševizaci KSČ, a také samotnému vývoji situace v roce 1933. Pokusím se v této kapitole nastínit důvody, proč situace pro KSČ došla až tak daleko, že strana byla potencionálně ohrožena ve své samotné legální existenci.

Třetí a poslední část práce bude věnována analýze možných způsobů ilegální práce. Tato část bude nejrozsáhlejší, protože se jedná o hlavní téma mé práce. V této části budou popsány možné ilegální postupy a jejich případné použití. V této části práce bude také zkoumána kvantita a rozšíření užití těchto metod, přičemž je možné poznat i náročnost tohoto způsobu ilegální činnosti na lidské zdroje, technickou vybavenost a případnou trestní sazbu.

Metoda analýzy

Základní používanou metodou bude komparace potencionálních metod ilegální práce prezentovaných v legálním rudém tisku se skutečně prováděnými ilegálními metodami jako např. šíření ilegálních tiskovin atd. V první fázi budou analyzovány novinové články věnující se ilegální činnosti zahraničních komunistických stran. Ty poté poslouží jako teoretický základ pro navržení potencionálních možností ilegální práce KSČ. Jejich užití bude poté potvrzováno skrze archiválie z Národního archivu a novinové články, které jsou věnovány samotné odhalené ilegální činnosti KSČ v jednotlivých tiskovinách KSČ.

V rámci komparace bude posuzována kvantita užití podle početního výskytu jednotlivých způsobů ilegální činnosti v ČSR a náročnost budu hodnotit jednak podle výskytu této metody. Vysoký výskyt je znakem nižšího rizika a náročnosti dané ilegální činnosti, u nižšího výskytu je to samozřejmě naopak. Dalším faktorem, který se budu snažit brát v potaz, je náročnost po organizační stránce. Zde se budu jednat zejména o materiální a lidské zdroje, jenž musely být shromážděny pro vykonání určité ilegální aktivity.

Vliv Kominterny se budu snažit dokázat skrze přítomnost "poradců" při jednotlivých ilegálních činnostech, které strana v dané době vykonávala. Zde se budu spíše zaměřovat na jednotlivé případy a z nich se snažit vyvodit, proč zrovna u té dané metody je nutná přítomnost poradců.

2. Konec „zlatého období“ československé demokracie

Od konce dvacátých let dochází v ČSR pod vlivem několika faktů ke změnám, které částečně destabilizují vnitřní situaci. Vše se začalo odvíjet od hospodářské krize, která vypukla roku 1929. Ve stejném roce se staly další události, jež také ovlivňují dění v ČSR. Jedná se o vzestup krajní pravice, ať už v podobě Národní obce fašistické, ale i německého a slovenského iredentistického hnutí. Dochází také k radikalizaci levice, kdy se v roce 1929 objeví již plně bolševizovaná KSČ.

2.1. Vývoj stranického systému od konce 20. let v Československu

Stranický systém meziválečného Československa se vyznačoval velmi vysokou stabilitou, kterou lze dokázat stálým počtem subjektů, a jejich preference mají vyrovnanou podobu po celou dobu existence první republiky.

V situaci, kdy budeme uvažovat pouze o českých stranách, protože obdobnou stranickou strukturu bychom mohli nalézt i u německých stran. Tak pouze v českém segmentu bychom mohli nalézt od voleb 1929 9 stranických subjektů, které dokázaly obhájit svůj mandát i ve volbách 1935, i když změnily název. Jedná se o KSČ, sociální demokraty, národní socialisty, lidovce, agrárníky, živnostenskou stranu, národní demokraty a Národní obec fašistickou¹. Navíc připočteme-li SdP (Sudeten-deutsche-partei) a HSĽS (Hlinkova slovenská ľudová strana) jako další dva významné hráče stranického systému, z nichž minimálně SDP měla anti-systémový charakter.

Z těchto všech důvodů lze označit stranický systém meziválečného Československa za polarizovaný pluralismus:²

1. Přítomnost relevantních anti-systémových stran (KSČ a DSAP, později SdP).
2. Existence dvoustranných opozicí. Nemožnost sestavení alternativní vládní většiny.
V Československu se projevovala tvorbou širokých koalic.
3. Velké množství středových stran, které jsou pilířem systému. Mezi tyto strany lze řadit sociální demokraty, národní socialisty, lidovce, agrárníky a živnostníky, samozřejmě i německé strany obdobného typu.

¹ MAREK, Pavel a kol. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Vyd. 1. Rosice u Brna: Gloria, 2000. 25 – 27 s.

² SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 136 – 145 s.

4. Oboustranně silný polarizační tlak. Na obou stranách ideologického spektra můžeme nalézt anti-systémové subjekty (KSČ nalevo a SdP a NOF napravo).
5. Odstředivost systému je v tomto případě vychýlena více napravo. SDP dokázala lépe „vysát“ hlasy ve svých německých oblastech, zatímco KSČ i z důvodu bolševizace tuto schopnost příliš nepotvrdila.
6. Systém lze považovat za ideologicky rozstrukturovaný. Dochází ke tvarování stranického systému podle ideologií jednotlivých stran.
7. Přítomnost nezodpovědných opozic, které neumožňují žádnou jinou alternaci u moci. Možná pouze částečná změna v hranicích levý střed/pravý střed.
8. Soutěživost je podmíněna férovými pravidly soutěže a účastí více než jedné strany.

Je však nutné dodat, že po roce 1935 se odstředivá tendence směrem doleva omezila a KSČ v situaci, která nastala v důsledku mezinárodních i vnitrostátních změn, začala prosazovat více státoprvnou politiku.

Druhým významným faktorem, který ovlivňoval stranický systém v ČSR, byly neformální centra moci. Tyto centra moci sloužily jako způsob, jak regulovat následky ideologické šíře stranického systému. Prvním byl tzv. „Hrad“, což bylo neformální uskupení v okruhu prezidenta republiky. Druhým pak byla „Pětka“, která se později transformovala na „Šestku“, „Osmičku“ a nakonec „Desítku“; název byl ovlivňován počtem stran v koalici³. Obě tyto organizace neměly žádné konstitucionální zakotvení, avšak jejich vliv byl nezpochybnitelný. Pro stranický systém byla významná zejména „Pětka“ a její ekvivalenty, protože sloužila jako tvůrce parlamentní (koaliční) politiky. Tento orgán předjednával politické dohody, které se posléze prosazovaly v parlamentu. Jednalo se o nutnost v situaci polarizovaného pluralismu a segmentované společnosti, kde byla nutná konsociace ku prospěchu celého státu.

Jak již jsem zmínil výše, tak od konce dvacátých let začal mít systém větší odstředivost směrem k pravé straně stranického spektra. Jednalo se na jedné straně o důsledek radikalizace nálad uvnitř KSČ, kdy bolševizace strany odlákala část voličstva a oslabila tak pozici KSČ jako levého kraje systému. Na druhé straně systému nabírala na síle zejména DNSAP a DNP v německém prostředí, které v komunálních volbách 1931 dokázaly posílit o

³ MAREK, Pavel a kol., 2000. 29 s.

100 000 hlasů, oproti parlamentním volbám 1929⁴. Po jejich nuceném rozpuštění jejich elektorát převzala SdP. Ve slovenském prostředí dochází k výraznému posunu požadavků na autonomii od HSL'S. I mezi českými politickými elitami lze nalézt významný posun v orientaci stran více doprava. S parlamentními volbami 1929 přichází do systému Národní obec fašistická, která je účelově podporována určitými frakcemi mezi národními demokraty. Ve třicátých letech je tento posun mezi českými stranami ještě výraznější. Znatelný je posun zejména u národních demokratů, kteří od roku 1934 působili mimo vládní pozice a také i agrárníků, kde získávalo na síle konzervativní křídlo Rudolfa Berana, mimo jiné chtělo blíže spolupracovat s SdP⁵.

Zatímco pozice KSČ se zejména po roce 1935 začala alespoň navenek prosazovat více státotvorně, jedná se zejména o důsledek 7. Světového sjezdu Kominterny, kdy byla přijata teze o tvorbě tzv. Lidových front. Ta měla sloužit jako sjednocená fronta proti fašismu. Komunistickým stranám bylo dovoleno spolupracovat se všemi antifašistickými silami⁶. Obdobně působí i návrh na vstup Rudých odborů do Odborového sdružení československého (sociálně demokratické odbory), což byl však důsledek dlouhodobějšího odlivu podpory pro Rudé odbory⁷.

2.1.1. Pojem anti-systémovosti

K lepšímu pochopení pozice KSČ ve stranickém systému KSČ krátce popíši, co je možné chápat pod pojmem anti-systémovosti. Pro moje účely využiji typologii Giovanni Capoccii⁸. Ta má hned dvě výhody, jednak vychází z jedné z klasických definic Giovanni Sartoriho, a zároveň ji rozvíjí do ucelené typologie.

Sám Sartori má minimálně dvě definice anti-systémovosti. Jednak širší: "*všechny možné variace postojů v čase a prostoru takových stran a elektorátu, které jsou v pozici od nepřátelství až po protest*" a druhou méně abstraktní, která je založena na ideologické charakteristice strany, kdy strana nechce změnu vlády, ale změnu systému vládnutí. Strana tedy nesdílí stejný hodnotový systém, na němž je založen politický řád, kde anti-systémové strany operují. Dochází k rozporování určitých pro režim zásadních základních hodnot, které

⁴ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl druhý, Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. 106 s.

⁵ David D. Kelly., *The Czech Fascist Movement: 1922 – 1942*. New York, Columbia University Press, 1995. 177 s.

⁶ BROWN, Archie. *Vzestup a pád komunismu*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2011. 117 - 118 s.

⁷ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl třetí, O přežití a o život (1936-1938)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 93 s.

⁸ Giovanni Capoccia. . *Oxford University*. [online]. 6.4.2016 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://users.ox.ac.uk/~ssfc0073/Writings%20pdf/Capoccia%20JTP%202002.pdf>

jsou při tom sdíleny ostatními stranami a zároveň jsou základními konstituenty při volebních kláních. Tato definice je založena na dvou premisách: ideologické vzdálenosti od jiných subjektů a delegitimačním dopadu stranického jednání a propagandy.⁹

To vše vede k tomu, aby anti-systémové strany začaly používat takové strategie, které zapříčiní vznik polarizovaných stranických systémů¹⁰.

Zejména druhou méně abstraktní definici podrobuje Capoccia drobnohledu a vyvozuje dva hlavní typy anti-systémovosti. Prvním je **vztahová anti-systémovost**; ta je relevantní pro porovnávání stran uvnitř jednoho systému. Primárním faktorem je vzdálenost zkoumané strany od jiných. Navíc je možné přidat i další faktory jako je např. koaliční potenciál¹¹.

Druhým je **ideologická anti-systémovost**. Strany, jejichž cílem je radikální změna vládnutí. Jedinou možností, jak vnímat tyto strany, je v intencích budoucího jednání, které vychází ze současného existujícího nastavení¹². Prvotně je nutné provést analýzu systému, abychom mohli zkoumat ideologickou anti-systémovost¹³. Posléze stačí pouze jedna anti-systémová charakteristika, aby byla strana označena za anti-systémovou¹⁴.

Z těchto poznatků vyvozuje typologii politických stran podle jejich anti-systémovosti. Jedna strana tabulky je věnována tomu, jestli se jedná o vztahovou anti-systémovost a druhá strana je věnována ideologické anti-systémovosti. Z toho mu vychází 4 typy podle míry (anti)-systémovosti¹⁵.

1) **Typické pro-systémové strany** - podpora stávajícího demokratického režimu, bez polarizujícího efektu.

2) **Polarizující strany** - bez ideologické anti-systémovosti, ale účelově polarizují společnost, relevantnost podle veto síly při legislativních procesech.

⁹ Tamtéž. 14 - 15 s.

¹⁰ Tamtéž. 15 s. Jedná se zejména o strany s nízkým koaličním potenciálem. Tyto strany jsou nuceny používat taktiku delegitimace, čímž deformují politický trh. Vede to ke vzniku nezodpovědné opozice (přehnané sliby, atd.). Dále také k likvidaci menších středových subjektů.

¹¹ Tamtéž. 17 s. Do této definice často spadne i mnoho případů, kde se jedná o strany, které nejsou zaměřeny proti demokratickému pořádku v daných zemích.

¹² Tamtéž. 19 s.

¹³ Capoccia navrhuje použít minimální definici demokracie pro daný výzkum. S tím také připouští, že tato typologie je vhodnější pro etablované demokracie, než pro státy třetí vlny. Dojde k omezení cestování modelu po státech, ale paradoxně s menší abstrakcí roste počet anti-systémových hnutí a stran.

¹⁴ Tamtéž. 20 - 21 s.

¹⁵ Tamtéž. 24 - 25 s. Vztahová id. spíše vymezena používanými nástroji, než pozicí na ideologické škále.

3a) **Irelevantní anti-systémové strany** - ideologické, ale bez vztahové anti-systémovosti. Na neštěstí pro ně jsou buďto moc malé nebo příliš krátkodobě trvající¹⁶.

3b) **Akomodační anti-systémové strany** - dostatečně silné i trvalé, ale může dojít k pragmatické adaptaci. Tyto strany nemají polarizační a centrifugální charakter nebo ho alespoň navenek viditelně a účelově nepoužívají. Snaha dosahovat cíle bez nutné konfrontace.

4) **Typické anti-systémové strany** - výzva pro demokratický režim a výrazně polarizující efekt na stranický systém.

Podle této typologie lze KSČ považovat za typicky anti-systémovou stranu, jelikož naplňuje definici v obou kategoriích.

2.2. Právní rámec na obranu republiky

Prvním zákonem, který se dotýkal obrany československé demokracie, byl Zákon na ochranu republiky 50/1923 Sb. z. Tento zákon vznikl v důsledku atentátu na Aloise Rašína. Zákon byl namířen proti všem podvratným živlům, které by chtěly zničit demokratické základy Československa. Tento zákon byl přijat 10. července 1923 a jeho platnost byla opakovaně prodlužována. Jedním z postihů byla možnost cenzurovat, a dokonce i přímo zastavovat vydávání periodického tisku. Ten mohl být zastaven maximálně na 6 měsíců, ale také mohlo být zakázáno jeho šíření dopravní poštou i železnicí.¹⁷ Jak je možné vysledovat z archivních záznamů Vrchního státního zastupitelství, tak pro nestátotvorné strany v mnou sledovaném období byly nejproblémovějšími paragrafy následující¹⁸:

§ 2 (Příprava úkladů), § 6 (Vojenská zrada), § 14 (Rušení obecného míru), § 15 (Výzva k neplnění zákonných povinností nebo k trestným činům), § 16 (Schvalování trestných činů), § 17 (Sdružování státu nepřátelské), § 18 (Šíření nepravdivých zpráv) a § 22 (Nedovolené najímání vojska).

Další zásah přišel ohledně kolportáže tiskovin, která byla omezena ještě více tzv. „malým tiskovým zákonem“, který byl také schválen 10. července 1933. Došlo k omezení

¹⁶ Toto hodnocení je spíše použitelné při analýze mechanik stranického systému. V jiném kontextu mohou být tyto strany významné.

¹⁷ KÁRNÍK, Zdeněk. 2002. 138 s.

¹⁸ Zákon na ochranu republiky. *beck-online*. [online]. 7. 7. 2015 [cit. 2015-07-07]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgizv6njgfuya> a NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 11, inv. č. 90.

volné kolportáže tisku, která byla dosud trpěna. Zejména druhý paragraf byl zaměřen proti nestátotvorným stranám¹⁹:

„(1) Kolportáž (§ 1, odst. 1) tiskopisů, které přímo nebo nepřímo podvracejí nebo hanobí samostatnost, ústavní jednotnost, celistvost, demokraticko-republikánskou státní formu nebo demokratický řád Československé republiky, nebo které hrubě urážejí stud, může býti zakázána.

(2) Rovněž tak může býti zakázána kolportáž tiskopisu, který ohrožuje veřejný klid a pořádek, zejména obsahem nepravdivým nebo pravdu zkrucujícím.“

Takové provinění posléze vedlo k zákazu kolportáže daného tisku, přičemž nemuselo nutně dojít k pozastavení samotného vydávání tiskoviny. I přesto to mohlo mít pro některá periodika likvidační následky²⁰. Zákaz šíření tiskovin byl o to významnější, jelikož to byl jeden z mála způsobů, jak informovat přívržence strany o její ideologii, protože schůze byly často zakazovány a další způsoby šíření ideologicky zabarvené informace mezi sympatizanty a potencionální voliče, nebyly příliš dostupné v legálním měřítku. Možná nebezpečnost tisku spočívala zejména v možném šíření (i účelových) dezinformací, které by mohly vést k veřejnému neklidu, jenž by ohrožoval demokratický pořádek. Mohlo by jít třeba o články otevřeně vyzývající k revolučním činům nebo útokům na ústavní činitele. Tento typ článků by se dal očekávat v tiskovinách vydávaných nestátotvornými stranami, které by mohly mít zájem na veřejném neklidu, jehož by využily pro své cíle.

Další možnost, jak zasahovat proti nestátotvorným stranám, byla spojena s hospodářskou krizí 1929. Postupem došlo k nutnosti opustit nejidealističtější idey parlamentní demokracie. Toto období se nazývá autoritativní demokracii, kdy vláda mohla vydávat zmocňovací zákony²¹ primárně sloužící k potlačování negativních ekonomických a sociálních důsledků hospodářské krize. Druhotným následkem ekonomické krize byla radikalizace nálad, která nutila vládu konat i proti těmto následkům. Z tohoto důvodu vznikl zákon o zastavování činnosti a o rozpouštění politických stran.

¹⁹ dokumenty a studie k dějinám českých a slovenských médií . *dějiny médií*. [online]. 16. 6. 2015 [cit. 2015-06-16]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-126-1933/>.

²⁰ KÁRNÍK, Zdeněk. 2002, 138 s.

²¹ Jedná se o situaci, kdy exekutiva má pravomoci vydávat nařízení s moci zákona, aniž by byly schváleny parlamentem.

2.2.1. Zákon o zastavování činnosti a o rozpouštění politických stran

Jednalo se o vládní návrh zákona, podle kterého mohla vláda zastavit či dokonce zakázat činnost jakékoliv politické strany, která²²:

„§ 1.

(1) Byla-li činností politické strany (§ 20, odst. 1) zvýšenou měrou ohrožena samostatnost, ústavní jednotnost, celistvost, demokraticko-republikánská forma nebo bezpečnost republiky československé, může vláda další činnost takové strany zastavit nebo ji rozpustiti.

(2) Rovněž může vláda zastavit činnost nově vzniklé politické strany nebo rozpustiti nově vzniklou politickou stranu, jež sleduje zřejmě tytéž podvratné cíle nebo užívá k svému označení stejného názvu jako strana, jejíž činnost byla zastavena nebo jež byla rozpouštěna, nebo mezi jejímiž význačnými činiteli jsou osoby, které byly činovníky strany v den zastavení její činnosti nebo jejího rozpouštění nebo přestaly jimi býti teprve v posledních šesti měsících před tím (strana náhradní).

§ 20.

O) Politickou stranou rozumí se v tomto zákoně nejen politická strana řádně organisovaná, nýbrž i jakákoliv politická skupina, sdružení nebo hnutí.“

Dalšími významnými paragrafy jsou § 3 (zastavování přidružených organizací a spolků), § 5 (pozastavování nebo úplné zakázání tiskovin periodických tiskovin vydávaných danou stranou), § 6 (Zakázání tiskovin směru podobného, jaký měla zakázaná strana zemským úřadem.), § 7 (povolení zabavovat a otvírat pošty členů strany, censura jejich telegramů, vypovězení z určitého území, policejní dozor nad členy strany), § 8 (zákaz užívání názvu strany pro jiný subjekt), § 11 (při konání voleb v průběhu zákazu nesmí kandidovat zakázaná strana, hlasy pro tuto stranu neplatné; omezení pasivního volebního práva pro členy zakázané strany nejvýše na 3 roky), § 12 (zabavení veškerého majetku strany, kterým strana disponovala; v krajním případě propadá státu), § 16 (členové strany pozbývají mandátu, který nabyli volbou)²³.

Všechny tyto paragrafy, které vytyčují základní osu tohoto zákona, musely nutně uvést v chod systém příprav pro vytvoření ilegální sítě KSČ. Tento zákon spolu s tzv. malým

²² Ročník 1933. *Stejnopis sbírky zákonů a nařízení státu československého*. [online]. 30.6.2015 [cit. 2015-06-30]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1933/069-1933.pdf>

²³ Ročník 1933. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1933/069-1933.pdf>.

tiskovým zákonem by stačil na to, aby se strana, která by nebyla dlouhodobě připravována na ilegální činnost, zhroutila. Tyto dva zákony za prvé nedávají takto zastaveným stranám jakoukoliv legální možnost působení pod původní značkou, která již byla známá. Za druhé, strana ztrácí všechny legální způsoby příjmů, prezentace svých postojů v tiskovinách a v Národním shromáždění. V neposlední řadě sektářsky založená strana s omezeným členstvem jako KSČ by měla být velmi náchylná na takovýto akt moci. Avšak již v předchozí kapitole bylo zmíněno, že KSČ se již od roku 1929 a i dříve rozvíjela ilegální způsoby práce, které by případně mohla použít.

Je nutné ho chápat jako návaznost na zákon na ochranu republiky. Jedná se o nástroj, jak v případě největší nouze potlačit agresivně vystupující strany, zejména ty, jejichž požadavky narušující územní celistvost ČSR nebo je jejich stranický program neslučitelný s legálním řádem demokratického ČSR. Ironií je, že se jedná o první zákon, který se nějakým způsobem dotýká strany jako aktéra. ČSR tedy neměla zákon o tvorbě politických stran, ale zákon o jejich rozpouštění existoval. Tento zákon byl zpětně zaměřen proti DNSAP a DNP, což byly německé nacionalistické strany. Tyto strany byly pozastaveny již na počátku října a tímto zákonem byl jejich osud jenom stvrzen²⁴. Avšak zákon samotný byl varovným prstem i pro ostatní anti-systémové strany, kdy mohly být v jakýkoliv moment zastaveny a rozpuštěny. Tento tlak musela nutně pocítit i KSČ.

²⁴ KÁRNÍK, Zdeněk. 2002, 140 s.

3. Cesta na okraj propasti

3.1. Bolševizace a její následky

K pochopení toho, jak se KSČ dostala až do situace v roce 1933, je nutné se vrátit o něco hlouběji. Rok 1929 se v celosvětovém měřítku událostí vyznačoval nástupem hospodářské krize, zatímco pro KSČ to byl "rok bolševizace". Tehdy se konal 5. sjezd KSČ, na kterém fakticky přebrala moc skupina okolo Klementa Gottwald, tzv. „karlínští kluci“. Ti začali stranu směřovat do střetu s mnoha vnitřními frakcemi, což byl následek důsledné bolševizace. To vše mělo za následek výrazný pokles členské základny, počet členů v roce 1930 klesl na 28 tisíc²⁵. Došlo také k výraznému oslabení pozice odborů, kdy většina členstva nesouhlasila s tvrdou linií ve vztahu dodržování pokynů Moskvy, takže došlo k rozkolu a marginalizaci komunistických odborů.

Tato nová radikální koncepce směřování strany nevedla samozřejmě do střetů jenom s vnitřní stranickou opozicí, ale také se samotným československým státním zřízením. Tuto změnu lze vycítit i ze slavného projevu K. Gottwalda v Poslanecké sněmovně²⁶:

„Říkáte konečně, že jsme pod komandem Moskvy a že si tam chodíme pro rozum. Vy jste pod komandem Živnobanky, Petschka, Weimanna, Preise, vy jste pod komandem Společnosti národů, to jest společnosti imperialistických dravců, a vy si chodíte pro rozum k Petschkům, Weimannům, Rotschildům a Preisům, abyste se naučili vydírat pracující lid ještě lépe než dosud. A my, my jsme stranou československého proletariátu a naším nejvyšším revolučním štábem je skutečně Moskva. A my se chodíme do Moskvy učit, víte co? My se od ruských bolševiků do Moskvy chodíme učit, jak vám zakroutiti krk. A vy víte, že ruští bolševici jsou v tom mistři!“

Tento projev nutně znamenal nástup nové politiky, která byla výrazně více protistátní, než politika předchozího vedení.

S krizí prostupující čím hlouběji do osudů obyčejných lidí, i KSČ cítila svoji šanci a začala v tisku stupňovat štvavé kampaně na podporu dělníků. Stát si samozřejmě takové útoky nerad nechával líbit a začal zasahovat proti těmto výpadům. Prvními kroky zaměřenými proti KSČ

²⁵ BROWN, Archie. 2011. 124 s.

²⁶ Digitální depozitář. PSP Parlamentu ČR. [online]. 29.6.2015 [cit. 2015-06-29]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/007schuz/s007003.htm>

bylo zakazování či pozastavování činnosti některých jejích spřízněných organizací, ať už se jednalo o zákaz Rudé pomoci v roce 1932, anebo Komsomola v roce 1933. Proti zakazu Komsomola i Rudé pomoci se zvedla v rámci rudých tiskovin vlna solidarity, např. ve článku *Mládež odpověděla buržoazii na zákaz Komsomola*²⁷ (článek o náboru nových členů i přes zákaz z vládních míst) z počátku roku 1933.

3.2. Nakročení nad propast

Krizovým rokem se stal rok 1933, kdy se začaly více projevovat prvky autoritativní demokracie. Začaly být omezovány komunistické spolky, ale i samotné veřejné schůze²⁸. To vedlo k pocitu u KSČ, že by mohla být celkově zatlačena do podzemí. Samozřejmě, KSČ se s tím nechtěla smířit. Strana vedla dlouhodobý boj za zachování legality. V první linii je obrana komunistického tisku, jelikož při jeho zakazu či pozastavení podle rozšíření zákona na ochranu republiky či zakazu kolportáže podle tzv. „malého tiskového zákona“, by KSČ o jedinou možnost jak oslovit širší masy potencionálních přívrženců. Články *Všichni na obranu rudého tisku!* (volání po dělnické solidaritě), *Komunisté navrhuji* (návrh KSČ na zrušení daného rozšíření tiskového zákona) či *Jak jsem se stal kolportérem rudého tisku?* (Příběh chlapce, který kolportuje Rudé právo v Karlíně; třídní uvědomělost jako důvod pro tuto práci.)²⁹ Všechny tyto články vycházející od července do září dokumentují snahu KSČ o vyvolání širšího hnutí na podporu rudého tisku, kdy by tato podpora byla znakem pro vládu, že zákaz rudého tisku není vhodným prostředkem pro zachování sociálního smíru.

Od podzimu 1933 nastalo neodvratné, postupně byly pozastavovány na určitý časový úsek rudé tiskoviny (typicky na 3 nebo 6 měsíců). Pozastavování tiskovin probíhalo tak, že o této možnosti byla informována samotná redakce. Dostaly tedy něco jako poslední varování a v případě, že ani to nepomohlo, tak byla daná tiskovina pozastavena. To je možné vidět v článku z 22.9. *Chtějí zastavit „Rudý večerník“*³⁰, ve kterém je řečeno, že redakce byla informována o jednání zemského úřadu, jenž zvažuje tuto variantu. Postupně v průběhu září a října byly pozastaveny *Škodovák*³¹ (22. 9.), *Rozsévačka*, *Tvorba*, *Rudý prapor*, *Rudé právo* (2. 10. na 3 měsíce), *Rudý večerník*. Dále došlo k zakazu lokálních komunistických novin, jako

²⁷ *Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1933, č. 12.

²⁸ Veřejné schůze jsou ty, na něž mají přístup i nečlenové strany.

²⁹ *Rudé právo*. 1933. Články z 1.9., 14.9. a 12.10..

³⁰ *Rudé právo*. 1933. Článek z 22.9..

³¹ NA, f. VSZ Praha 1918-1948, ka. 124, inv. č. 117

byly *Pochodeň*, *Ostravský dělník*, z německého prostředí *Bolschewik*³² či *Die Rote Fahne*, obdobně byly zastaveny všechny na Slovensku vydávané komunistické deníky. Jak je oznamováno v Haló novinách, tak 2. 11. je KSČ bez legálního tisku, protože byla zakázána i *Rudá zář*³³. Jedná se pouze o základní výčet těch důležitějších tiskovin, jak je možné vidět z článku, *Kolik časopisů bylo zastaveno?*³⁴. Ten se zabývá otázkou, proč bylo KSČ zastaveno celkem 37 periodických tiskovin, zatímco např. fašistům pouze 3, nacistům 7.

Poslední neoficiální³⁵ legální rudou tiskovinou zůstaly Haló noviny, které mohly po dobu pozastavení Rudého práva překlenout toto období od října 1933 do začátku roku 1934, kdy po uplynutí doby pozastavení Rudé právo bylo znovu vydáváno. KSČ tedy dokázala vyřešit problém s legalitou svých tiskovin nahrazením jinými novinami, které byly oficiálně neutrální, protože byly vydávány nezaměstnanými typografy. To sloužilo jako ochrana před případným zastavením z důvodu přičlenění ke KSČ³⁶.

3.2.2. Schvalování zákona o politických stranách

S pokračujícími přípravami státu na zavádění zmocňovacích zákonů roste také napětí uvnitř komunistických tiskovin a i ve straně samotné. KSČ jednak stupňuje svoji kritiku proti hospodářským zmocňovacím zákonům, protože to považuje za zájem dělnictva. Jako spojená nádoba posléze funguje i riziko možného zákazu KSČ s ohledem na návrh zmocňovacího zákona o zákazu politických stran.

V průběhu léta a září 1933 začalo být čím dál více jasné, že tento zákon bude prosazen na pořad jednání Národního shromáždění, tak KSČ a její tisková fronta začala být aktivní i tímto směrem. *Stránský s Klofáčem žádají zmocňovací zákon* (srovnání nacistického Německa s ČSR, volání po zmocňovacích zákonech jako nástroji pro rychlejší řešení problémů vládou), tento článek v sobě nese ještě rovinu tehdy převládajícího směru Kominterny, což je sociálfašismus³⁷. *O prodloužení zmocňovacího zákona a Volají po rozpuštění KSČ*³⁸ (znovu důraz na dělnickou solidaritu), dochází ke stupňování napětí. S postupujícím zářím a říjnem jsou články stále naléhavější: *V tomto týdnu – podle „Lidovek“ a „Národních listů“ vláda*

³² NA, f. VSZ Praha 1918-1948, ka. 123, inv. č. 117

³³ *Haló noviny*. Praha, 1933. Článek: *Komunistická strana bez legálního tisku*. Článek z 7.11..

³⁴ *Pochodeň*. 1933. Článek z 7.10..

³⁵ Neoficiální, protože oficiálním vydavatelem *Haló novin* byli nezaměstnaní typografové.

³⁶ KÁRNÍK, Zdeněk. 2003. 161 s.

³⁷ Pojem sociálfašismus v sobě nese názor Moskvy, že socialistické strany v sobě nesou mnohem větší nebezpečí pro dělnictvo, než buržoazie. To z důvodu, že se jako levicové strany zapojují do buržoázních koalic, a tím zrazují dělnictvo.

³⁸ *Rudé právo*. 1933. Číslo vydání 214.

jedná o zákazu KSČ³⁹, Poslanecká sněmovna svolána na 17. Října⁴⁰ (rozprava a hlasování o tomto zmocňovacím zákonu), zároveň pro KSČ i hrozba ztráty mandátů podle tohoto zákona.

Druhou rovinu tvoří samotné chování poslanců a senátorů během projednávání tohoto zákona, což je možné jednak sledovat z popisu v oficiálním stranickém tisku v článcích jako *Komunistické obstrukce ve Sněmovně*, *Dohoda o protikomunistickém zákonu či Rudý prapor v parlamentě*⁴¹. Tyto články vesměs v určitém patosu glorifikují pozici komunistických členů NS jako pomalu jediných, kdo se postavili tomuto návrhu zákona, který potlačuje práva stran na existenci. Jiným zdrojem pro studium je stenoprotokol z daného jednání. Z něho je možné se dočíst, že proti tomuto zákonu existovala možná netoliko početná, ale rozhodně velmi široká paleta stran, které jeho přijetí považovaly za akt jednání proti nim. Mezi tyto strany můžeme zařadit Hlinkovu slovenskou ľudovou stranu, Německou národní stranu, Zemskou křesťansko-socialistickou stranu (spolu s Maďarskou stranou národní a Spišskou německou stranou), Národní ligu, Německou křesťansko-sociální stranu lidovou, Autonomní zemědělský svaz⁴² a v neposlední řadě KSČ za ni hovořil Kopecký, Štětka, Stern a Kliment⁴³. Přesto širokou opozici byl zákon 20. 10. 1933 přijat v Poslanecké sněmovně a o několik dní později i v Senátu⁴⁴.

Nakonec podle tohoto zákona byly rozpuštěny pouze Německá národní strana a Německá národně socialistická strana dělnická, které však s tímto krokem počítaly a byly připraveny. Reakce komunistického tisku na tento zákaz byla velmi opatrná, vyšel pouze oznamující článek, že tyto dvě strany byly zakázány⁴⁵. Z tohoto postoje lze vyvodit, že i KSČ se cítila tímto zákonem ohrožena. Za normálních okolností by KSČ měla slavit, protože se takto zbavila dvou soupeřů, kteří byli zaměřeni výrazně antikomunisticky a navíc jí přebírali německý elektorát. Rozpačitou reakci lze také vyvozovat z některých článků, zejména *Před 55 lety to dělal Bismarck* (vydání zákonů proti socialistickým hnutím s možností zastavovat časopisy, a s tím související přechod do illegality) či *Sedm komunistický poslanců v Lotyšsku*

³⁹ *Pochodeň*. Hradec Králové: František Novák, Václav Kult, 1933. ISSN 1801-285X. Číslo vydání 4.

⁴⁰ *Rudé právo*. 1933. Článek z 8.10..

⁴¹ Tamtéž. Články z 20.10. a 21.10..

⁴² Jednalo se o stranu z Podkarpatské Rusi.

⁴³ Digitální depozitář. *PSP Parlamentu ČR*. [online]. 29. 6. 2015 [cit. 2015-06-29]. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/296schuz/s296001.htm>

⁴⁴ *Rudý prapor: týdeník hájící zájmy pracujícího lidu*. Hradec Králové: František Hlávka, 1931-1933. Článek z : *Protikomunistický zákon odhlasován*. Článek z 23.10..

⁴⁵ *Rudý večerník*. Praha: Josef Haken, 1928-1934. Článek z 5. 10. 1933: Dvě strany rozpuštěny.

zatčeno (za podezření z podvrtné činnosti následované zbavením mandátu a zatčením)⁴⁶. První článek vychází v situaci, kdy se chystá schválení tohoto zákona a druhý vychází 22. 11. 1933, tedy měsíc po schválení tohoto zmocňovacího zákona. Jejich poselství je však podobné, osud socialistických (komunistických) politiků uvnitř nedemokratických autoritářských režimů. Zjevně se zde nabízí komparace se situací v soudobé ČSR. KSČ se snaží navodit pocit nesprávného směřování republiky, která povede k zakázání KSČ jako skutečného předvoje dělnictva, a tím i k potlačování dělnictva samotného.

3.3. Shrnutí

Jak je možné vidět z této kapitoly, tak cesta na okraj propasti byla dlouhá a fakticky i nevyhnutelná. Já osobně za zásadní považuji její politiku štvavých kampaní za práva dělnictva. Tato taktika byla základním stavebním kamenem pro budoucí zásahy státu proti KSČ.

Na druhé straně dle mého názoru KSČ zkoušela, kde jsou hranice toho, kde bude končit trpělivost státních úřadů s její politikou. Toto lze i vyvozovat z Informačního bulletinu č. 3 z 21. listopadu 1933, ve kterém ÚV KSČ kritizuje práci strany. Zejména dochází ke kritice nevyužívání legálních metod práce a resignaci na tyto možnosti. Podle ÚV část členstva zastává názor, že strana musí "přezimovat" nebo-li počkat, až se to přezene. Obdobně je kritizováno "papírové" členství, kdy nejsou členové začleněni do praktické činnosti revoluční masové práce⁴⁷.

Z tohoto bulletinu se tedy ukazují dvě věci spolu související, jednak nepřípravenost strany na potenciální ilegalitu. To lze usuzovat z kritiky vnitrostranické práce. S tím je spojený problém, že KSČ, ani KI rozhodně nechtěla, aby ztratila poslední legální oporu svých cílů ve střední Evropě.

Závěrem této kapitoly je nutné říci, že dle mého názoru ani státní úřady neměly zájem na likvidaci KSČ. Jejich cílem bylo spíše ztížit fungování strany, aby strana příliš neposílila a nestala se skutečnou hrozbou. To lze vyvozovat i z metody postihování spíše jednotlivců, než orgánů strany jako takové, což bylo možno vidět např. u rozpuštěných německých nacionalistických stran.

⁴⁶ *Rudé právo*. 1933 z 14.10. a *Haló noviny*. Praha, 1933.

⁴⁷ NA, f. KSČ - Ústřední výbor 1921-1945, Praha, ka. 14, inv. č. 00152/2.

4. Legální způsoby prezentace ilegální práce a zacílení na vhodné skupiny osob

Tato část práce se již bude zabývat samotnou analýzou možností používání ilegálních metod podle vzorů, které potencionálně mohli přívrženci KSČ nalézt v legálním rudém tisku. První část bude věnována teoretickému představení možných způsobů práce. K tomu budou použity novinové články z legálního rudého tisku, ve kterých jsou uvedeny metody práce ilegálních zahraničních komunistických stran. Tyto zprávy na jednu stranu mohly velmi podrobně popisovat a vyprávět způsoby práce ilegálních komunistických stran, jež mohly volně vycházet v legálním komunistickém tisku. Jednalo se fakticky o jedinou možnost, jak přívržence legálně a velkoplošně informovat o podvratné činnosti komunistických stran v zahraničí, která mohla být posléze účinně uplatněna v domácím prostředí.

Tento teoretický přehled způsobů práce v ilegalitě bude poté ve druhé části porovnán se články a archiváliemi zabývajícími se právě domácí ilegální činností během první republiky.

4.1. Zásady práce v ilegalitě

Předtím, než se plně začnu zabývat otázkou metod ilegální činnosti, tak je nutné nejdříve se podívat na zásady, které se musí dodržovat pro zachování anonymity, ale také pro svoji bezpečnost. Jedinci pracující v ilegalitě jsou nutně ohroženi zatčením a případným potrestáním za svoji činnost. Za jeden z nejlepších příkladů považuji článek *Komunistická mládež Německa v boji proti fašismu*⁴⁸. V tomto článku jsou velmi komplexně popsány zásady práce v ilegalitě, jestliže vyberu jen ty nejdůležitější zásady:

1. Nescházet se nikdy vícekrát na jednom místě.
2. Při každé schůzce se nečeká déle než 10 minut, posléze existuje riziko prozrazení této schůze.
3. Nikdy nebrat na schůzi nikoho nezvaného, možné navrhnout jeho návrhy na dané schůzi a pozvat ho případně na další.
4. Naučit se vystupovat s jistotou a včas změnit téma, když je to potřeba.
5. Zachovat klid v situacích, jako jsou domovní prohlídky a podobné.
6. Držet se pouze pokynů oficiálního vedení, nepodléhat falešným místním heslům. Tyto hesla mohou sloužit pouze jako volavka na nalákání členů v ilegalitě.

⁴⁸ Rudý prapor. 1933. Článek z 9.11..

7. Nemluvit na veřejnosti a nahlas o záležitostech strany a její ilegální práce. Nejdříve zjistit, s kým mluvíš, až poté ho o něčem informovat.
8. Být opatrný při telefonních i poštovních spojeních skrze oficiální kanály.
9. Nenosit žádné papíry a legitimaci, která by mohla posloužit k poznání příslušnosti ke straně či jiné revoluční organizaci.
10. Uchovávat adresy a stranický materiál pouze po nezbytně nutnou dobu.
11. Veškeré kompromitující materiály spálit, nikdy nevyhazovat do koše!
12. Nikdy nezůstat jako překážka dopravy, která by zbytečně vážala příliš mnoho pozornosti.

Ačkoliv tento článek byl primárně určen pro mládež, tak by klidně mohl posloužit jako návod pro zásady ilegální činnosti pro všechny, kdo tak chtějí konat. Někomu by mohl tento seznam pravidel připadat příliš přehnaný, avšak práce v ilegalitě přináší mnoho úskalí a zatčením by rozhodně nedošlo ke zvýšení efektivity ilegální práce strany.

4.2. První kroky k prohloubení příprav na ilegální práci

První znatelné znaky změny metod musí nutně přicházet s bolševizací strany. S tím souvisí také otázka výstavby bolševizovaného aparátu strany, ve kterém se bude lépe provádět tato práce. Nutno dodržovat leninské organizační postupy, tedy demokratický centralismus⁴⁹, k němu fakticky odkazuje i šestý bod z článku zmíněného v předchozí podkapitole⁵⁰. Zejména v situaci, kdy se strana nacházela ve znatelném poklesu, co se týče členské základny, což mělo fatální vliv na organizaci práce uvnitř strany. Právě organizaci stranické práce velmi kritizovala KI⁵¹.

Tato kritika se mimo jiné zabývá otázkou špatné organizace stávek, ale také KI poukazuje na to, že strana by se měla lépe naučit pracovat se všemi legálními i ilegální způsoby stranické práce⁵². Nutnost ilegální práce ve stranách potenciálně ohrožených zákazem byla zdůrazňována již od 10. pléna Exekutivy KI, které se konalo 1. července 1929, kde je řečeno⁵³:

⁴⁹ NA, f. KSČ - Ústřední výbor 1921-1945, Praha, ka. 5, inv. č. 6.

⁵⁰ Držet se pouze pokynů oficiálního vedení, nepodléhat falešným místním heslům.

⁵¹ NA, f. KSČ - Ústřední výbor 1921-1945, Praha, ka. 5, inv. č. 6.

⁵² Tamtéž.

⁵³ DEGRAS, Jane, ed. *The Communist International 1919-1943: documents: three volumes*. New impr. London: Frank Cass & Co., 1971. 3 sv. 50 s.

„... pro tyto strany bezpodmínečné a okamžitě zažít konat všechny nutné politické a organizační opatření tak, aby masový boj mohl být spuštěn všemi možnými prostředky proti této hrozbě, k zajištění pokračování a i rozšíření masové aktivity komunistické strany také v podzemí, a po celý čas kombinovat ilegální s legálními metodami práce.“

Zde je možné vidět, že počáteční vliv KI na řízení stranické organizační práce po bolševizaci je velký. Samozřejmě se nevyhýbá ani otázkám ilegálních metod. Tímto byl také nastaven standard, podle kterého KSČ fungovala až do jejich osudových dnů v období druhé republiky.

4.3. Teoretické vymezení ilegálních metod podle mezinárodních vzorů

Jedním z hlavních úkolů byla příprava členstva na provádění těchto ilegálních aktivit. Tady je možné rozlišit dva přístupy: „soft“ a „hard“ metody. Mezi „soft“ metody lze zařadit všechny metody, u kterých nedochází k fyzickému napadení nějaké osoby či ničení majetku. „Hard“ metody jsou právě takové, kde již je užito násilí k prosazení svého cíle. V obou případech se KSČ mohla velmi dobře inspirovat zejména podzemní prací KSN, ale i jiných méně rozvinutých komunistických stran jako byly kubánská či bulharská.

Druhou zásadní věcí jsou cílové skupiny, na které určité články míří. Tomuto aspektu bude věnována druhá část teoretického vymezení metod.

4.3.1. „Soft“ metody

Jednou z metod, o které mohlo být uvažováno, byly tzv. **„bleskové akce“**. Při této metodě mohla být svolána demonstrace, kde byly rozdány ilegální letáky, zdi popsány ilegálními slogany či vyvěšeny rudé prapory⁵⁴. Jak účelně vytvářet nápisy na zdech je popsáno ve článku *Německý beefsteak*⁵⁵, vyřezat hesla do linolea, které je připnuté ke dnu kufru, a posléze namočit do barvy a již pouze obtiskovat na chodník či zeď.

Jinou metodou byla **infiltrace továren a nepřátelských organizací revolučními politickými myšlenkami**. Ve všech těchto organizacích je možné vytvářet komunistické buňky, v nichž by bylo možné šířit ilegální komunistický tisk⁵⁶. Jako příklad může posloužit i článek *Jak ruští bolševici ilegálně pracovali*⁵⁷, ten se zabývá ilegální prací během revoluce

⁵⁴ *Rudé právo*. 1933. Článek: *Bleskové akce*. Článek z 19.9..

⁵⁵ Tamtéž. Článek z 9.9..

⁵⁶ *Rudý večerník*. Článek z 2.10.: *Revoluční Německo v podzemí a Rudý prapor*. 1933. Článek z 13.4.: *Komunisté v čele boje proti fašistické diktatuře*

⁵⁷ *Pochodeň*. 1933. Článek z 23.10.

v roce 1905 a popisuje příběh utečence z vyhnanství, který se snaží uplatnit a zároveň nalézt nějakou práci, kde by mohl začít využívat získaných revolučních vědomostí. Je odhalen a nucen opustit toto místo, a jít si hledat práci někam jinam.

Významnou úlohu nutně muselo mít také **šíření letáků**: *Zátopa komunistických letáků*, *Letecká policie proti komunistům* či *Největší závod Berlína zaplaven letáky*⁵⁸, toto je pouze výběr několika novinových článků, jež vyšly v průběhu roku v Rudém právu a v jiných komunistických novinách. Z toho se dá usuzovat, že se jedná o jednu z neúčinnějších, ale také po stránce provedení nejjednodušších možných ilegálních aktivit. Vhodnost je také možné posoudit podle rozšíření těchto metod do jiných zemí, kde je komunistická strana ilegální. V případě ilegálních letáků můžeme vidět jejich užití i v Bulharsku, Rakousku či Maďarsku.

Vydávání ilegálních novin a rozšíření ilegálních tiskáren je další možností, jak pracovat v ilegalitě. *Jak KSN vydává své ilegální listy*, *Generální razie v Mnichově* či *Komunistické tiskárny v Německu pracují*⁵⁹, tyto typy článku mohli čtenáře informovat o činnosti podzemních tiskáren. V přívržencích strany to tedy mohlo vzbuzovat dojem neutuchajícího boje proti nacismu, a zároveň v případě potencionální ilegality KSČ nastolovat vědomí toho, že i KSČ v co nejkratší době začne vydávat ilegální tiskoviny. V článku *Z práce a bojů ilegální KSN* je velmi dobře popsán význam ilegálního tisku, kdy ho *Rudý prapor* považuje za těžiště veškeré ilegální činnosti, bez kterého by tato práce nebyla možná. Zároveň zkušenosti s vydáváním mohou pomáhat rozvíjet ilegální síť i pro jiné strany, které nemají tak rozsáhlé zkušenosti. Což svým způsobem může být i model, jak lákat příslušníky jiných stran do komunistické strany. Tuto metodu je možné vidět i v dalších zemích, např. v Rakousku, kde vychází ilegální Rote Fahne⁶⁰.

Další metodou je **pašování zakázané literatury** a jiných **reprodukovatelných záznamů** do země. Ve člancích *Jak se pašuje do Německa literatura*⁶¹ (ukrytí Hnědé knihy o požáru Říšského sněmu pod hlavičkou Goetheova díla), *Německý beefsteak*⁶² (protifašistické sdělení nahrané na gramofonové desce se začátkem s nacistickými pochody) lze nalézt popis, jak se do země tato literatura a zvukové záznamy mohou dostávat.

⁵⁸ *Rudé právo*. 1933. Články z 4.8., 10.8. a 13.8..

⁵⁹ Tamtéž. Články z 8.8., 11.8. a 20.8..

⁶⁰ *Rudé právo*. 1933. Článek z 26.9..

⁶¹ *Haló noviny*. Praha, 1933. Článek z 5.12..

⁶² *Rudé právo*. 1933. Článek z 9.9..

Nesmí být také podceňován význam **demonstrací**. Ty mohou sloužit jako ukázka toho, že strana je stále činná, i když je v ilegalitě. Jak je vidět v článku *Komunistické demonstrace na různých místech Berlína*⁶³, protože i počty dodávají ilegální straně sílu pokračovat v další práci. Na druhé straně je to prospěšné i pro lidi v nacistickém Německu, jelikož mohou vidět, že v zemi existuje opozice proti režimu, který sice nejsou ochotni podporovat, ale ze strachu nic proti němu nekonají.

Tvorba **distribučních center** jako jsou knihkupectví, ve kterých by byla případně k dostání komunistická literatura a sloužily by i jako **konspirační místa setkání**, viz *Shon za komunistickou literaturou v Polsku*⁶⁴.

Další variantou je **využívání radiopřijímačů a radioaparátů**, například pro poslech Moskvy, jak se píše ve článku, *Halo, zde mluví Moskva* (návod na sestavení radiopřijímače) nebo rovnou používat radioaparát pro zpravodajskou činnost, jak je v některých článcích také popisováno⁶⁵. Bylo možné poslouchat ilegální vysílání z Německa⁶⁶. To bylo možné samozřejmě poslouchat i v Německu. Právě poslech zahraničního rozhlasu se mohl stát v době illegality jedním z možných způsobů získávání informací, které mohly být posléze použity pro ilegální činnost. Podobným způsobem je také možné poslouchat ilegální stanici KSI. Tato ilegální činnost však vyžaduje větší dávku odvahy, protože se jedná o něco, co mohlo být tvrdě stíháno. Možné následky poslechu ilegální zahraniční stanice jsou představeny ve článku *Šest let káznice za poslouchání Moskvy*⁶⁷, kdy jsou lidé v Německu odsouzeni za poslech moskevské radiostanice, což je v Německu ilegální. Toto vysílání totiž sloužilo k nabourávání informačního monopolu nacismu. Takto docházelo k prosakování jim nepřátelské ideologie, která mohla ohrozit jejich pozici.

4.3.2. „Hard“ metody

Prvním způsobem, jenž sem lze zařadit, je **okupační stávka**, kdy dělníci násilně obsadí závody, kde pracují. To je možné odůvodnit ve dvou rovinách, buďto jako následek hospodářské deprivace dělnictva⁶⁸. Nebo to lze chápat jako politický akt, při kterém se dělníci bouří proti postojům jejich vlády, jak je vidět v článku *Italští dělníci spálili letadla*

⁶³ *Rudé právo*. 1933. Článek z 11.8..

⁶⁴ *Rudé právo*. 1929. Článek z 20.9..

⁶⁵ *Rudé právo*. 1933. Článek z 8.8.: *Tajná centrála komunistů*.

⁶⁶ *Rudé právo*. 1937. Články z 1.4., 7.4. a 16.4.: *Tajná vysílačka je dobře slyšet v Brně, Soubor na radiových vlnách nebo Posloucháme na vlně 29.8.*

⁶⁷ *Rudé právo*. 1938. Článek z 3.9..

⁶⁸ *Rudé právo*. 1933. Článek z vydání č. 8: *Vysazení dělníci obsazují polské závody*.

určená pro Franca.⁶⁹ Při tomto druhém aktu byl zničen vojenský materiál určený pro Franca antifašistickými dělníky.

Dále je možné **shromažďovat zbraně, munici či výbušniny**, které později mohou být použity k nějakému protistátnímu činu. K výbušnínám mají přístup zejména dělníci, kteří pracují v lomech nebo jinde, kde se používají⁷⁰.

Dalším způsobem by mohl být **ozbrojený útok na představitele oficiálního režimu** i za cenu odsouzení, jak je to popisováno ve člancích *6 komunistů odsouzeno na 34 roků*⁷¹ či *KSN stupňuje svoji agitační činnost*⁷². Jedná se o ozbrojené útoky na příslušníky SA a v jednom případě dokonce byl uspořádán přepad na dům úderníků v Iserlohn. Obdobně v článku *K atentátu na rumunského ministra Vajdu Voevodu*⁷³, který se zabývá atentátem na něho údajně spáchaný rumunskými komunisty, ačkoliv Rudé právo to považuje za fámu, která má sloužit pouze jako záminka k další perzekuci KSRu. Přesto se Rudé právo tento atentát nijak neodsuzuje. Tento článek by mohl klidně u některých lidí vyzývat v případě nutnosti k politickým atentátům.

Partyzánská činnost je dalším možným způsobem ilegální práce. Článek *Španělští partyzáni*⁷⁴ jsou popisovány možné způsoby partyzánského boje, který lze využít v týlu nepřítele. Jedná se zejména o způsoby, kdy jsou přerušovány zásobovací trasy nepřátel, v tomto případě frankistů. Mohou být odstřelovány mosty, rozebírány koleje či napadány konvoje s nepřátelskými bojovníky.

Poslední a nejradikálnější možností, která se nabízí, je **ozbrojené povstání**. Zde by KSČ mohla využít dvou vzorů, které by se z tisku nabízely jako prvoplánové. Jedná se o sérii článků popisujících nezdařenou komunistickou revoluci v Bulharsku. V situaci, kdy se KSB dostala z legální pozice do ilegality a hrozilo zatýkání členů strany, tak se na ilegálních schůzích rozhodla pro ozbrojené rolnické povstání. V důsledku oportunismu některých vůdců se povstání nezdařilo, proto je nutná lepší připravenost na něj. To znamená, že proletářské řešení je možné pouze skrze komunistickou stranu, přičemž je vyzdvihována úloha silné osobnosti v čele, zde je to G. Dimitrov⁷⁵. Druhou příležitostí je obdobně pojatá série článků o revoluci na Kubě. Rudý tisk vyzdvihuje úlohu KSK při obraně rolnictva a dělnictva, dokonce

⁶⁹ Rudé právo. 1936. Článek z 1.9.: *Italští dělníci spálili letadla určená pro Franca*.

⁷⁰ Rudé právo. 1933. Články z 5.8. a čísla 66: *Dělnictvo brání se hitlerovskému teroru a Komunistické podzemí v Německu*

⁷¹ Haló noviny. Praha, 1933. Článek z 1.12..

⁷² Rudé právo. 1933. Článek z 23.9..

⁷³ Rudé právo. 1929. Článek z čísla 183.

⁷⁴ Rudé právo. 1937. Článek z 3.4..

⁷⁵ Rudé právo. 1933. Série článků *Bulharská revoluce v třicátém roce*. Články z 27.9., 30.9. a 1.10..

píše, že v některých oblastech strana získala i revoluční legalitu. Dochází zde k zakládání sovětu v Santiago de Cuba a obsazování továren. V důsledku všech těchto kroků roste vliv KSK na armádu a dělnictvo. Nakonec je však povstání potlačeno armádou pod vedením Batisty⁷⁶. Oba tyto případy popisují povstání, které je možné uskutečnit za velmi specifických okolností, které musí nutně vycházet z vnitřní situace každého státu. Zároveň poukazují na nutnost dobré kooperace s obyvatelstvem dané oblasti či země, aby mohlo být ozbrojené povstání úspěšné.

4.3.3. Specifické metody ilegální činnosti

Vždy není možné zařadit ilegální činnosti do dvou výše zmíněných kategorií. Sem lze zařadit způsoby **komunikace ve vězení**, tedy v případě, kdy se situace vyvine tak, že určití členové ilegální skupiny skončí ve vězení. Jedná se o ukázkou z románu *Ve fašistické mučírňě*⁷⁷, kde se popisuje komunikace ťukáním. Vězeň si musí představit před sebou abecedu, která má v Německu 25 písmen, takže na každý řádek přijde 5 písmen. Vznikne tedy tabulka 5x5, kdy při správné kombinaci ťukání se lze účinně dorozumívat. Každé písmeno má svoji vlastní kombinaci podle počtu ťukání. Takto se dá jednoduše dorozumívat skrze zdi za předpokladu vědomí toho, že ve stejném vězení se nachází i další členové, kteří jsou také ze stejné ilegální organizace.

Zajímavým faktem je částečná změna orientace ke konci první republiky, kdy částečně i proti předchozímu přehledu zásad, byla rozšířena i o možnou spolupráci s dalšími antifašistickými stranami a organizace. Je to možné vnímat jako odraz lidové fronty na nižší úrovni. Zejména se jedná o články *7 katolických děvčat vysvobozeno z rukou Gestapa a Berlínský proces s katolíky*⁷⁸ (pomoc katolíků s útekem komunistických představitelů do Nizozemí). Zajímavý je zejména první článek popisující rozdávání encyklik o stavu katolické církve v Německu. To z důvodu, že tento článek neobsahuje jedinou zmínku o činnosti komunistů v rámci tohoto případu, přesto vyšel v Rudém právu jako příklad možné propagace antifašistického odboje.

⁷⁶ Rudé právo. 1933. Série článků z 14.9., 16.9. a 20.9., : *KS Kuby v čele bojujícího proletariátu, Komunistická strana na kubánské scéně a První sověť na Kubě*.

⁷⁷ Rudé právo. 1935. Článek z 15.4..

⁷⁸ Rudé právo. 1937. Články z 14.4. a 20.4..

4.4. Cílové skupiny komunistické aktivizační propagandy

V předchozí podkapitole jsem se věnoval teoreticky možným metodám, které by potencionálně přístupné pro ilegální činnost. To je však pouze jedna strana mince. Druhou tvoří lidé, kteří by měli tyto metody v praxi vykonávat. Z tohoto důvodu se tento druh propagandy musel zacílit i na oslovení těchto osob. K tomu měly hlavně sloužit články, které ukazují jejich činnosti v zahraničních ilegálních stranách.

Primární skupinou, na kterou rudá propaganda cílila, byli **dělníci**. To vychází již z jejich poslání, tedy reprezentace dělnického proletariátu. Oni jsou tedy primárním cílem komunistické propagandy.

Ženy, tato skupina byla oslovována a zobrazována primárně ve dvou rovinách. Na jedné straně se jedná o oběti (*Jak nám zavraždili tatínka, Dělníci se vzpírají hákovému kříži* či *Jménem proletářských matek Rakouska*⁷⁹). Všechny tyto články je možné nalézt v *Rozséváčce*, což byl komunistický týdeník zaměřený přímo na ženy. Ve všech těchto článcích jsou ženy zobrazovány jako oběti autoritářské zvůle, kdy oni musí držet chod domácnosti, zatímco jejich mužové jsou zatýkáni nebo rovnou popraveni. Tento druh článků měl také vyvolávat ve čtenářích mezinárodní solidaritu, např. odvoz dětí do Československa jako způsob jejich záchrany. Druhým zaměřením jsou ženy – bojovnice, jež hrdinně brání republiku. Hlavní hrdinkou v těchto článcích je Dolores Ibarruri, jinak známá jako Passionaria. Jednalo se o významnou představitelku KSŠ, která byla známa především svým rozhlasovým vysíláním. Podobně jako vzor jsou uváděny i členky dobrovolnických milic, které bojují přímo na frontách⁸⁰.

Další výrazně oslovovanou skupinou byla **mládež**. Ta měla velmi významnou zásluhu na odbojové činnosti v nacistickém Německu, takže měla sloužit i jako vzor pro české komsomolce. Navíc, když vezmeme v úvahu, že Komsomol byl zakázán na začátku roku 1933, tak se přímo tato možnost ilegální práce nabízí, avšak jak je možné vidět, tak metody pro mládež byly ukazovány již od roku 1929, např. *6 let vězení pro komunistickou propagandu* nebo *Komunistická mládež Německa v boji proti fašismu*⁸¹. Tyto články popisují, jak se komsomolci zapojují do ilegální činnosti, šíří letáky, vydávání ilegálních závodních časopisů či pořádání demonstrací. Zároveň je však vyvolána snaha, aby byl obnoven legální status komunistické mládeže, takže byla založena Sekce mládeže při KSČ, fakticky pro lepší legální

⁷⁹ *Rozséváčka*. Praha: Josef Haken, 1933 - 1934. Články z 25.7., 26.7. a 19.9.

⁸⁰ *Rozséváčka*. 1936. Série článků pod hlavičkou *Passionaria* z 12.8. a 30.9..

⁸¹ *Rudé právo*. 1929. Článek z 25.6. a *Rudý prapor*. 1933. Článek z 1.6..

krytí se jednalo o součást KSČ. Tato snaha však byla komplikována úřady, které se snažily zabránit vzniku takovéto organizace. Začlenění pod KSČ Sekci však zajistilo dostatečnou ochranu před rozpuštěním, takže mohla pokračovat v oficiální činnosti⁸². Přesto i v tomto období lze nalézt návody, jak konspirativně pracovat v ilegalitě.

Poslední partikulární skupinou v hledáčku KSČ byli **vojáci**. V ČSR byla armáda apolitická, vojáci se nemohli účastnit aktivně, ani pasivně voleb. To mělo za následek, že agitaci mezi vojáky rozhodně nelze chápat jako nějaký předvolební trik, jak nalákat voliče z řad vojska. Nabízejí se pouze dvě další varianty, jednak vojenská špionáž pro SSSR anebo agitace pro účel podpory ozbrojeného povstání proti státu. Prakticky se v tiskovinách vyskytovaly články, jak z domácího prostředí, tak zahraničního. Do první kategorie patří, např. článek *Komunistické hnutí v armádě Peru* (odhalení komunistického hnutí v armádě)⁸³. Ke druhé kategorii je možné přiřadit zejména články z prostředí Balkánu, kde měl komunismus ve vojsku určitou podporu. *Zachraňte 150 bulharských vojáků, Také v řeckém vojsku komunisté*⁸⁴ či *5 rozsudků smrti v Bulharsku*⁸⁵, tyto články odkazují na těžký osud vojáků, kteří jsou odhaleni jako přívrženci komunismu a podle toho souzeni. Jedná se o články spojující mezinárodní solidaritu s vědomím toho, že v jiných státech, navíc nedemokratických, se nachází určité množství vojáků, kteří jsou ochotni za svoje přesvědčení položit život.

Analýza těchto článků nám ukazuje, že je zde účelově pokryta široká škála lidí, od dělníků a dělnic, přes studenty, až po vojáky. Tito lidé by měli tvořit základní jednotky případné ilegální činnosti a každý by plnil úkoly ve svém sociálním okruhu, do kterého by spadal daný člověk. Zároveň jsou těmto jednotlivcům fakticky nabízeny možné způsoby práce, které by případně mohli vykonávat při případné ilegální práci strany. V případě ilegální práce v první republice se spíše nabízejí soft metody. Hard metody je možné používat v situaci, kdy již není, co ztratit. To je v situaci, kdy je strana jako celek v ilegalitě, takže již nehrozí postih v podobě rozpuštění strany. Tady hrozí případné postihy pouze jednotlivcům, kteří vykonali daný akt.

⁸² NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 52, inv. č. 107. Jedná se o případ z Jaroměře, kde zemský úřad pokoušel rozpustit takto založenou buňku, avšak státní zastupitelství to rozporovalo a buňka mohla dále legálně fungovat.

⁸³ *Rudé právo*. 1929. Článek z 8.9..

⁸⁴ *Pochodeň*. 1934. Článek z čísla 14..

⁸⁵ *Rudé právo*. 1933. Článek z 2.9..

5. Analýza způsobů ilegální práce KSČ v ČSR

Tato kapitola bude věnována analýze ilegálních způsobů práce KSČ v rámci první republiky. Jedná se o pokračování analýzy z předchozí kapitoly, kdy tato kapitola bude věnována porovnání seznamu potencionálních metod z minulé kapitoly s archiváliemi z VSZ, které jsou uloženy v Národním archivu. Druhým zdrojem pro komparaci jsou novinové články z legálního rudého tisku, které prošly cenzurou, a je v nich informováno o ilegální činnosti KSČ.

Bude také zohledněna zacílení na specifickou cílovou skupinu, která tuto činnost vykonává nebo je jí ovlivňována. To bude sloužit určení toho, jaké skupiny a v jakém množství využívají těchto metod.

5.1. „Soft“ metody

První ilegální metodou, kterou by mohla KSČ používat, jsou **bleskové akce**. Tyto akce je možné vykonávat, protože se jedná o lehce organizovatelné a spontánní akce. I KSČ tento typ akce provozovala, jak je možné vidět z případu Františka Nováka⁸⁶, který se skupinou komunistů dne 23. 9. 1934 v Hradci Králové vyrazil v noci popisovat zdi ve městě protistáními hesly⁸⁷. Dále byly také po městě rozházeny ilegální letáky⁸⁸. Věk všech vykonavatelů se pohyboval okolo 20 let⁸⁹.

Infiltrace továren a nepřátelských organizací je druhou možností. Tato možnost je určena pro situace, kdy strana již nemá legální možnosti. KSČ to používala až v období druhé republiky, kdy se snažila uchytit v situaci omezujícího se pluralismu v některých organizacích. Snahou bylo vstoupit do Národní strany práce, ale i do Strany národní jednoty, aby zde působila jako rušící prvek a rozklížovala ji zevnitř⁹⁰.

Šíření letáků lze považovat za jeden z nejrozšířenějších způsobů ilegální práce KSČ. O tomto způsobu bylo dokonce informováno v oficiálních tiskovinách ve článku *Ilegální letáky u Batů*⁹¹, kde i přes zastavení legálních tiskovin byla vytvořena síť ilegálních aktivit, kde mohou být dále šířeny komunistické myšlenky. Obdobně je možné v archivu nalézt velké množství záznamů o šíření ilegálních letáků. Např. neznámí pachatelé v noci na 31. 10. 1933 rozšiřovali

⁸⁶ NA, VSZ 1918 – 1948, ka. 62, inv. č. 109.

⁸⁷ Tamtéž., mj. „Pryč s fašismem!“, „Pryč s vládou hladu“.

⁸⁸ Tamtéž., mj. „Kamarádi, vojáci hradcké posádky“, „Mladí dělníci přemýšlejte – Bojuj s mladými komunisty“

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ KÁRNÍK, Zdeněk, ed. et al. 2003 - , Svazek IV. 62 s.

⁹¹ Rudý večerník. 1933. Článek z 4.11..

ve Vyčapech letáky s protistátním obsahem⁹² nebo případ T. Řihouta a spol., kteří šířili 4. 8. 1934 letáky ve Velešíně při příležitosti veřejné demonstrace⁹³. Podobných případů lze nalézt ještě dalších 9 v záznamech VSZ. Všechny tyto případy jsou registrovány od jara roku 1933 přibližně do září 1934⁹⁴.

Vydávání **ilegálních novin a rozšíření ilegálních tiskáren** je dalším ze způsobů, jak KSČ pracovala. V roce 1933 se touto skutečností dokonce chlubila ve svých legálních tiskovinách ve člancích jako *Pátrání po ilegálním tisku na Ostravsku; Národní listy*“, *píší, že četníci našli tajnou tiskárnu a hned začala pracovat druhá nebo „Senzace“ s „tajnou komunistickou tiskárnou“ ve Skalici*⁹⁵. První je zajímavý také tím, že je v něm uveden zatčený kolportér pod svým vlastním jménem, takže případně po propuštění je u něho možné znovu získávat ilegální tisk. Stejně tak je možné nalézt velké množství případů šíření nelegálních tiskovin v policejních zprávách. Jedním za všechny může být případ F. Kropáčka, který v okolí Písku šířil ilegální Rudé právo v době jeho zákazu na jaře 1934. Bylo mu posíláno z Prahy na další šíření v rámci Písku⁹⁶. Největší výskyt podle zadržených tiskovin lze sledovat od května 1933 do května 1935. Během tohoto období jsem napočítal 7 případů, kdy VSZ zachytilo nelegální výtisky některé ilegální rudé tiskoviny v mnou sledovaných oblastech⁹⁷.

Pašování zakázané literatury a reprodukovatelných záznamů lze považovat za nepoužívané během první republiky, protože KSČ neměla tuto potřebu jako legální strana.

Demonstrace byly využívány zejména během hospodářské krize. Jednalo se o nepovolené demonstrace nezaměstnaných shromáždění pod taktovkou KSČ, které vyvolávaly výrazný sociální neklid⁹⁸.

Tvorba **distribučních center** souvisí s výše zmiňovaným případem, kdy v Písku u F. Kropáčka bylo zřízeno distribuční centrum pro ilegální distribuci rudých tiskovin, takže v situaci, kdy KSČ nemohla oficiálně vydávat své tiskoviny, tak byla nucena využívat i tuto metodu⁹⁹.

Využívání radiopřijímačů a radioaparátů by mohlo být nástrojem, jak dostávat zprávy a rozkazy z Moskvy. Nedokázal jsem však získat dostatečné informace o tomto

⁹² NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 50, inv. č. 106, mj. „Jediná zachrana – Sověty“.

⁹³ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 52, inv. č. 107.

⁹⁴ 51, 52 (2x), 58 (4x), 60.

⁹⁵ *Haló noviny*. 1933. Články z čísla 8 a 15. a *Pochodeň*. 1933. Článek z čísla 4..

⁹⁶ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 52, inv. č. 107.

⁹⁷ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 52 – 60.

⁹⁸ KÁRNÍK, Zdeněk. 2002. 118 – 119 s.

⁹⁹ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 52, inv. č. 107.

způsobu práce, takže svého využití podle mého názoru a výzkumu tato metoda má až během skutečné ilegality během druhé republiky a protektorátu¹⁰⁰.

5.2. „Hard“ metody

Jak již bylo řečeno výše, tak tyto metody nebyly tolik využívány během první republiky. KSČ nepodporovala ani **okupační stávky**, ani **shromažďování zbraní a munice**. Stejně tak nebylo využíváno **ozbrojeného útoku na představitele režimu**. Tyto metody byly používány až během období Protektorátu Čechy a Moravy.

Zajímavější situace je v bodě **partyzánské činnosti**. Zde se sice nejedná o přímou partyzánskou činnost, ale rozhodně se dá uvažovat o přípravě na tuto činnost, jak je možné vidět na případě Adolfa Bolomského, který údajně v kontaktu s Rusem (členem komunistické strany v Rusku). Měl v Severních Čechách organizovat útočné oddíly ze spolehlivých členů strany, které by v případě potřeby (stávka nebo nepokoje) ničily veškeré spojení mezi městem a venkovem. Hlavně měly být odštěpeny města a další důležité oblasti od zdrojů elektrického proudu¹⁰¹. Podobně lze hodnotit případ B. Škarvady, který měl pořádat v noci na 16. 4. 1933, cvičení vojenského typu, kdy část cvičení představovala průchod území bílých, kde se účastníci neměli nechat zajmout¹⁰². Posledním případem této činnosti je údajná podvratná činnost K. Víznera a J. Karla, kdy ve styku se sovětským příslušníkem měli vytvářet podvratnou činnost proti republice, která však není blíže specifikována¹⁰³.

Poslední v předchozí kapitole zmíněným druhem činnosti je **ozbrojené povstání**. To, a ještě ve spolupráci s demokratickými činiteli, lze sledovat během Slovenského národního povstání během Druhé světové války. Jinak žádná činnost KSČ v meziválečné ČSR nenásvědčovala, že strana chtěla udělat něco takového.

5.3. Analýza zaměření na cílové skupiny

Co se týče otázky zacílení na **ženy**, tak v tomto bodě je toto zacílení velmi minimální. Ženy jsou spíše využívány po ideologické stránce věci, než aby došlo k jejich zapojení do případných ilegálních činností. Jako příklad nám může posloužit výše zmíněný případ cvičení

¹⁰⁰ KSČ v boji za svobodu. Praha: 1949. 76 s.

¹⁰¹ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 50, inv. č. 106.

¹⁰² NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 54, inv. č. 107.

¹⁰³ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 49, inv. č. 106.

vojenského rázu, kterého se zúčastnily 2 ženy z celkového počtu více než 30 lidí¹⁰⁴. Což je také jediný případ, kde se vyskytují ženy jako přímé účastnice nějaké ilegální činnosti.

Druhou cílovou skupinou byla **mládež**. Ta je již mnohem více zapojena do ilegální činnosti, ať již jako aktivní činitel, viz případ F. Novák nebo letákové akce Studentské akce při iniciativním výboru pro přípravu mezinárodního sjezdu mládeže, které volaly proti militarizaci mládeže. Komunistická mládež byla celkově velmi silně zapojena do soft metod, zejména jedná-li se o šíření ilegálních letáků a novin, viz letáky Ústřední komitét pro pomoc nezaměstnaným¹⁰⁵. Na druhé straně je možné vidět je i jako pasivního příjemce, což je možné vidět při cvičení vojenského charakteru, kde jsou cvičeni na partyzánskou činnost. Zde tvořila většinu zúčastněných mládež¹⁰⁶.

Poslední cílovou skupinou bylo **vojsko**. Zde lze nalézt jediný případ nějakého aktivního budování komunistických buněk uvnitř armády. Jedná se o článek *Práce komunistů ve vojsku*¹⁰⁷. Vojáci začali vydávat svůj vlastní ilegální časopis a pracovali pod falešnými jmény v této tiskovině. Jinak jsou vojáci, již z apolitičnosti, pouze pasivními příjemci snah o ideologické ovlivňování jako v tomto případě. Dne 24. 9. 1934 byly také v Hradci Králové do kasáren vhozeny letáky zaměřené proti demokratickému zřízení státu a v případě války měli vojáci odepřít poslušnost v případě imperialistické války proti SSSR. Tento čin měl být vykonán Ladislavem Diblíkem, který však nebyl poznán při konfrontaci s vojáky, jež ho zadrželi, proto byl bez viny propuštěn¹⁰⁸. Podobný je případ Hynka Hrona, který rozšiřoval časopis *Vojenský haléř* s protistátním poselstvím¹⁰⁹. Dalším je případ J. Martínka, který také rozšiřoval mezi vojíny v Mladé Boleslavi podvrtné tiskoviny. U něho byla dokonce nalezena i blána na rozmnožování těchto letáků a tiskovin. Ke styku s vojíny využíval toho, že do kasáren dodával sodovku¹¹⁰.

5.4. Vliv Kominterny na ilegální metody používané KSČ

Je bezpochyby jasné, že KI měla zásadní vliv na KSČ, co se týče organizace strany, viz bolševizace strany. Co se týče otázek ideologického směřování, tak tato problematika vedla k mnoha názorovým rozepřím, kdy určitá část členstva nesouhlasila s vizí nastolenou v Moskvě

¹⁰⁴ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 54, inv. č. 107.

¹⁰⁵ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 58, inv. č. 107.

¹⁰⁶ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 54, inv. č. 107.

¹⁰⁷ *Haló noviny*. Praha, 1933. Článek z čísla 40..

¹⁰⁸ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 62, inv. č. 109.

¹⁰⁹ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 48, inv. č. 109.

¹¹⁰ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 58, inv. č. 107. Letáky: „Jediná záchrana sověty“.

a prosazovanou v KSČ a dalších komunistických stranách. To vše vedlo k odchodům významných představitelů ze strany. Tyto odchody byly dvojího způsobu, buď vyloučení (případ Josefa Guttmanna - kritika postupu KSN při Hitlerově převzetí moci v Německu) nebo dobrovolného se zřeknutí se členství (případ Závěše Kalandry - kritika Moskevských procesů).

Jestliže se nyní podíváme na vliv KI na samotnou organizační práci strany, tak je možné vidět vliv od samé bolševizace strany. Kdy KI urguje strany, aby co nejvhodněji kombinovaly legální a ilegální způsoby stranické práce¹¹¹.

V samotné ilegální činnosti je možné vidět tento vliv v situacích, kdy určití představitelé SSSR z Moskvy slouží jako poradci při ilegální činnosti. Tento případ je možný zaznamenat ve dvou situacích. Jednak v kauze A. Bolomského, kdy údajně člen „komunistické strany z Ruska“ měl koordinovat ilegální bojové oddíly, které měly v případě stávek či jiných podobných situacích, měly likvidovat elektrická vedení, a tak ničit komunikační kanály. Druhým je případ K. Víznera a spol., kdy měli údajně vykonávat podvratnou činnost v napojení na představitele SSSR¹¹². Jinak nelze celkový přímý vliv na ilegální činnost dostatečně dokázat, kromě dvou výše zmíněných případů „odborné asistence“.

Jak je možné vidět, tak odhalení napojení přímo na KI není příliš časté. Avšak i tyto drobné kamínky lze zařadit do celkové mozaiky závislosti KSČ na rozhodnutích KI.

5.5. Shrnutí

Tato analytická kapitola byla věnována práci v tisku, kdy se KSČ snažila využívat znalostí ilegálních zahraničních komunistických stran prezentovaných v legálním tisku k samotnému uplatnění při jejich vlastní ilegální činnosti. Z analýzy českého rudého tisku jsem vytvořil soubor možných metod, které jsem rozdělil na „soft“ a „hard“ metody. Použití tohoto souboru metod jsem posléze testoval na skutečných případech ilegální činnosti KSČ během první republiky.

Z této analýzy vyplynulo, že podle očekávání u KSČ převládají „soft“ metody. Velmi populární bylo šíření ilegálních tiskovin a letáků. Jednalo se o zdaleka nejpoužívanější ilegální činnost. S tím byla spojena i metoda tvorby distribučních center, která byla také používána.

¹¹¹ DEGRAS, Jane, ed., 1971. 3 sv. 50 s.

¹¹² NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 49, 50, inv. č. 106.

Jiné již méně používané „soft“ metody jsou nepovolené demonstrace, ty byly používány zejména před rokem 1933, kdy se jednalo hlavně o demonstrace nezaměstnaných. V období druhé republiky došlo také k využívání infiltrace továren a nepřátelských organizací. Šlo o situaci, kdy se KSČ snažila využít všech svých legálních možností a zapojit se do organizací působících ve druhé republice. Jedním z účelů byla také snaha tyto organizace vnitřně rozklížit. Zbylé soft metody byly používány až během nuceného pobytu v ilegalitě během druhé republiky a protektorátu.

Co se týče „hard“ metod, tak již výše bylo zmíněno, že se jedná hlavně o taktiky zcela ilegálních stran, avšak i zde je možné nalézt případy takové práce již během první republiky. Jedná se hlavně o přípravy na partyzánskou a záškodnickou činnost, což je i překvapivé, protože by se dalo očekávat, že legální strana bude opatrná v tomto směru. U KSČ se jedná zejména o fyzickou přípravu členstva poté, co byly zakázány Dělnické jednoty. Zároveň tyto cvičení byly ideologicky koncipovány jako nácvik proti „bílým“. Druhou skupinu tvoří již samotné přípravy na protistátní činnost, kdy jsou pořádány bojové oddíly nebo jsou vytvářeny podmínky pro úklady proti demokraticko – republikánskému uspořádání republiky. I za situace, kdy tyto úklady jsou spíše na papíře a žádná protistátní činnost kromě podvratných letákových akcí dále konána nebyla. To však může být pouze následek včasného odhalení této skupiny.

Celkově hlavní ilegální činnost se dá vymezit roky 1933 a 1935, kdy se odehrála většina případů. Jedinou výjimku tvoří nepovolené demonstrace, ty převažovaly v předcházejícím období. To také koresponduje s nejkrizovějším obdobím, co se týče legality KSČ.

Ideologické zacílení na určité skupiny lze u dvou ze tří také potvrdit. Jedinou výjimku tvoří **ženy**, zatímco ideologické zaměření na ně bylo výrazné, jejich aktivita v ilegálních činnostech byla minimální. V tomto případě se jedná spíše o strategický tah zapojení širšího okruhu lidí pro volby, než skutečnou agitaci pro činnost v podzemí. Zbylé dvě skupiny již byly plně zapojeny do těchto ilegálních strategií organizační práce.

První byla **mládež**, ta se nacházela na obou stranách činností, i jako příjemce, tak i tvůrce. Toto je nutné chápat jako proces – zaktivizovat, získat a zapojit. V první etapě byla dělnická mládež a studentstvo zaktivizováno a ideologicky rozpracováno v rámci ilegálních letákových akcí KSČ. Část takto zaktivizovaných lidí se pak zapojí do organizace KSČ a posléze

začne vykonávat ilegální činnost. Může vykonávat zejména letákové či bleskové akce, částečně se mládež účastní i cvičení vojenského charakteru.

Poslední skupinu tvoří **vojáci**. U nich byl jediný případ ilegální činnosti pro KSČ, jednalo se o komunistickou buňku, která vydávala ilegální tisk. Dle mého názoru se jednalo spíše o selhání, protože úlohou agitace ve vojsku rozhodně nebylo vytvářet aktivní buňky, ale spíše spící buňky, které měly být zaktivizovány ve správný okamžik. Proto je vojsko primárně příjemcem ilegální agitace, než původcem. To je možné vidět z opakovaných snah agitovat ve vojsku.

Patrný je zde také vliv Kominterny, kdy u několika případů lze nalézt osoby, které přijeli do ČSR, aby zde koordinovali ilegální činnost.

Na konec bych chtěl dodat, že poslední metodou, kterou jsem nezmínil, jsou vzory z minulých revolucí. To zejména z důvodu, že se jedná spíše o ideologicky laděné články, které žádné vzory nenesou. V případě, že nějaké ilegální poselství mají, tak je v nich řečeno, že tyto metody jsou stejně zastaralé, protože i policie svoje metody zlepšila¹¹³.

¹¹³ *Rudý prapor*. 1933. Článek z 28.9.: *KSN žije a bojuje*.

6. Závěr

Jak bylo uvedeno v úvodu, tak cílem mé práce bylo vysvětlit a vytvořit soubor možných ilegálních aktivit, které lze však uveřejnit v legálním tisku. Jako základní milník je vnímán rok 1929, kdy dochází k bolševizaci strany a nutně i ke změně přístupu k organizační práci uvnitř strany. K lepšímu pochopení je nutné vnímat kontext doby a restriktce, které mohli dané strany či osoby z těchto stran postihnout. Proto jsem v první části popsal vývoj stranického systému od konce 20. let, a také je zde zmíněn právní rámec na ochranu republiky a rozebrán pojem anti-systémovosti jako důležitý charakteristický znak pro KSČ. To vše právě z důvodu bolševizace KSČ, kdy se tato strana nutně musela stát výzvou pro právní řád demokratického Československa.

Jako mezičlánek spojující teoretické vymezení prostoru působnosti KSČ, ať již v rozměru stranicko-systémovém či právního rámce na ochranu demokratického zřízení a samotné analytické části bakalářské práce, slouží kapitola věnovaná analýze událostí let 1929 až 1933. V těchto letech se začal výrazně formovat anti-systémový charakter strany, což bylo způsobeno dvěma faktory: bolševizací strany a hospodářskou krizí. Kombinace těchto dvou faktorů stranu přivedla do situace, kdy se musela obávat o samotnou svoje legální existenci.

Právě z těchto důvodů byla zkoumána otázka možné ilegální práce, která by v krajním případě byla užívána. Jak ukázala analýza, tak KSČ a její členové se mohli v případě nouze, kdy se museli obrátit na ilegální metody, možnost vybrat ze široké palety možností, kterými se mohli případně inspirovat v rámci legálního tisku. Je nutné dodat, že primárními vykonavateli těchto metod byli dělníci a zejména dělnická mládež. Část propagandy byla zacílena i na vojáky, ale ti měli být z důvodu své zákonem určené apolitičnosti pouze pasivními příjemci propagandy. Měli sloužit spíše jako rezerva v nejnouzovějších situacích. Není úplně překvapivé, že tato ilegální činnost je zaměřena zejména na roky 1933 až 1935. Tedy roky, kdy KSČ se ocitla pod největším tlakem v otázce své legality. Trošku překvapivá je výrazná absence žen v této ilegální práci, vezmeme-li v úvahu, jak velkou propagandistickou cílovou skupinou ženy pro KSČ jsou, tak je to zajímavý fakt. Zde agitace sloužila zejména pro volební účely.

Celkově lze říci, že KSČ sama se systematicky připravovala na ilegální činnost již od konce 20. let. Nárůst článků o činnosti ilegálních komunistických stran ve 30. letech lze připsat tomu, že KSČ se snažila více připravit na ilegální práci i ostatní členy a přívržence strany. Jak

ukázala analýza těchto článků v porovnání se skutečnou ilegální činností, tak dojdeme k závěru, že modely ilegální práce v zahraničí jsou dobře použitelné i v Československu. I z tohoto důvodu lze poznamenat, že lze označit používání metody prezentace práce ilegální zahraničních komunistických stran v legálním československém rudém tisku, což sloužilo jako informační příprava pro ilegální práci, jako úspěšnou. Z těchto důvodů lze považovat první hypotézu za potvrzenou.

Co se týče otázky vlivu Kominterny, tak ten je zde velmi dobře patrný již od roku 1929. Již tehdy KI nabádala, aby byly využívány všechny přípustné metody legální i ilegální práce. Vezmeme-li v úvahu, že většina interní stranické práce byla nutně ovlivňována Kominternou, tak lze předpokládat, že zde byl i vliv v rámci metod ilegální práce, avšak nelze to podložit dostatečnými informacemi. Až na dva případy, kdy se ruští komunisté aktivně účastnili příprav některých záškodnických či potencionálně podvratných akcí. Působili v nich jako poradci. V jiných případech nelze přímý vliv KI dobře dokázat. Co se týče druhé hypotézy, tak rozhodně je možné nalézt znaky vlivu Kominterny, avšak nejsou tak přesvědčivé, aby bylo možné tuto hypotézu plnohodnotně považovat za potvrzenou.

7. Zdroje

Knihy

BROWN, Archie. *Vzestup a pád komunismu*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2011. 901 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-7217-812-4.

DEGRAS, Jane, ed. *The Communist International 1919-1943: documents: three volumes*. New impr. London: Frank Cass & Co., 1971. 3 sv. ISBN 0-7146-1554-4.

KÁRNÍK, Zdeněk, ed. et al. *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2003- . sv. Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu do roku 1989. ISBN 80-86569-60-8.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl druhý, Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. 577 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-030-6.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl třetí, O přežití a o život (1936-1938)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 803 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-119-1.

David D. Kelly., *The Czech Fascist Movement: 1922 – 1942*. New York, Columbia University Press, 1995. 243 s.

KSČ v boji za svobodu: Činnost a boj Komun. Strany Čs. v době od mnichovské kapitulace až k n. osvobození. 2., přepr. vyd. Praha: Svoboda, 1949. 279 s.

MAREK, Pavel a kol. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Vyd. 1. Rosice u Brna: Gloria, 2000. 403 s. ISBN 80-86200-25-6.

MERVART, Jan a MUSILOVÁ, Dana. *Dokumenty k dějinám Komunistické strany Československa*. Vyd. 1. Hradec Králové: Historický ústav FHS UHK, 2006. 199 s. ISBN 80-86845-58-3.

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 466 s. Klasikové společenských věd. ISBN 80-7325-062-4.

SUDA, Zdeněk. *Zealots and Rebels: a history of the Communist Party of Czechoslovakia*. Stanford: Hoover Institut Press, 1980. xi, 412 s. Histories of ruling communist parties. ISBN 0-8179-7342-7.

Tiskoviny

Haló noviny

Pochodeň

Rozsévačka

Rudý prapor

Rudé právo

Rudý večerník

Archivní zdroje

Národní archiv

f. KSČ - Ústřední výbor 1921-1945, Praha

f. Vrchní státní zastupitelství Praha - část 1918-1948

Elektronické zdroje

Digitální depozitář. *PSP Parlamentu ČR*. [online]. 29.6.2015 [cit. 2015-06-29]. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/007schuz/s007003.htm>

dokumenty a studie k dějinám českých a slovenských médií . *dějiny médií*. [online]. 16.6.2015 [cit. 2015-06-16].

Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-126-1933/>

Ročník 1933. *Stejnopis sbírky zákonů a nařízení státu československého*. [online]. 30.6.2015 [cit. 2015-06-30].

Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1933/069-1933.pdf>